

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»

Η Ελλάδα ως έδρα αμερικανικών βάσεων: Εγκαταστάσεις, Στόχοι, Πολιτική
Ιδεολογία και Ελληνοτουρκικές Σχέσεις

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Σπυρίδων Δαύρης

Αθήνα, 2023

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ
(άρθρο 8 Ν. 1599/1986)

Η ακρίβεια των στοιχείων που υποβάλλονται με αυτή τη δήλωση μπορεί να ελεγχθεί με βάση το αρχείο άλλων υπηρεσιών (άρθρο 8 παρ. 4 Ν. 1599/1986)

ΠΡΟΣ ⁽¹⁾ :	ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ		
Ο - Η Όνομα:	ΣΠΥΡΙΔΩΝ	Επώνυμο:	ΔΑΥΡΗΣ
Όνομα και Επώνυμο Πατέρα:	ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΔΑΥΡΗΣ		
Όνομα και Επώνυμο Μητέρας:	ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΔΑΥΡΗ		
Ημερομηνία γέννησης ⁽²⁾ :	ΕΙΚΟΣΙ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ ΧΙΛΙΑ ΕΝΝΙΑΚΟΣΙΑ ΕΒΔΟΜΗΝΤΑ ΤΕΣΣΕΡΑ		
Τόπος Γέννησης:	ΑΘΗΝΑ		
Αριθμός Δελτίου Ταυτότητας:	1030723	Τηλ:	6972448924
Τόπος Κατοικίας:	ΑΓΙΑ ΒΑΡΒΑΡΑ	Οδός:	ΠΑΛ. ΠΟΛΕΜΩΣΕΝ
		Αριθ:	76
		ΤΚ:	12351
Α.Φ.Μ.	079376049	Δ/ση Ηλεκτρ. Ταχυδρομείου (Email):	sdavris@gmail.com

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις⁽³⁾, που προβλέπονται από τις διατάξεις της παρ. 6 του άρθρου 22 του Ν. 1599/1986, δηλώνω ότι:

Η εργασία που παραδίδω είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιεί πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές. Αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές ευκλείες σε περίπτωση που αποδειχθεί ότι η εργασία μου αποτελεί προϊόν λογακροπής ή προϊόν τρίτων.

Ημερομηνία: 7 / 1 / 2024

Ο - Η Δηλώνων

(Υπογραφή)

(1) Αναγράφεται από τον ενδιαφερόμενο πολίτη ή Αρχή ή η Υπηρεσία του δημόσιου τομέα, που απευθύνεται η αίτηση.

(2) Αναγράφεται ολογράφως.

(3) «Όποιος εν γνώσει του δηλώνει ψευδή γεγονότα ή αρνείται ή αποκρύπτει τα αληθινά με έγγραφη υπεύθυνη δήλωση του άρθρου 8 τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών. Εάν ο υπαίτιος αυτών των πράξεων σκόπευε να προσπορίσει στον εαυτόν του ή σε άλλον περιουσιακό όφελος βλάπτοντας τρίτον ή σκόπευε να βλάψει άλλον, τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι 10 ετών.

(4) Σε περίπτωση ανεπάρκειας χώρου η δήλωση συνεχίζεται στην πίσω όψη της και υπογράφεται από τον δηλούντα ή την δηλούσα.

Τριμελής Επιτροπή

Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, Καθηγητής (Επιβλέπων)

Κωνσταντίνος Λάβδας, Καθηγητής

Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Καθηγητής

Copyright © Σπυρίδων Δαύρης, 2023

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Την παρούσα εργασία αφιερώνω στους γονείς μου και τις αδελφές μου

Συντομογραφίες

ELINT: Electronic Intelligence

PHOTINT: Photograph Intelligence

CIA: Central Intelligence Agency

USEUCOM: United States European Command

USAID: United States Agency International Development

LNG: Liquefied natural gas

TAP: Trans Adriatic Pipeline

Ευχαριστίες

Ως την ελάχιστη δυνατή μνεία οφείλω να ευχαριστήσω όλους όσους συνέβαλαν στην εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας και ιδιαίτερα:

Τον υπεύθυνο καθηγητή του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών, κύριο Κωνσταντίνο Κολιόπουλο και τους διδάσκοντες καθηγητές, κύριο Κωνσταντίνο Αρβανιτόπουλο, κύριο Χαράλαμπο Παπασωτηρίου, κύριο Κωνσταντίνο Λάβδα, κύριο Κωνσταντίνο Υφαντή, κυρία Μαρία Ντανιέλλα Μαρούδα, κυρία Ειρήνη Χειλά, κύριο Γεώργιο Στασινόπουλο, και κύριο Ανδρέα Λιαρόπουλο, οι οποίοι μου έδωσαν τη δυνατότητα να παρακολουθήσω το συγκεκριμένο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών και να αποκτήσω σημαντικές γνώσεις στον τομέα των Στρατηγικών Σπουδών Ασφαλείας.

Σελίδα σκόπιμα κενή

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	133
Κεφάλαιο πρώτο	144
Η σημασία των αμερικανικών βάσεων κατά την ψυχροπολεμική περίοδο Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.4	
1.1.1 Εισαγωγή..... Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.4	
1.1.2 Η στρατηγική σημασία της Ελλάδας κατά τον ψυχρό πόλεμο	14
1.1.3 Ιστορικό Πλαίσιο Ίδρυσης των Αμερικανικών Βάσεων Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.6	
1.1.4 Το πλέγμα των Αμερικανικών Βάσεων κατά την Ψυχροπολεμική Περίοδο...	18
1.1.5 ΝΑΤΟϊκές Εγκαταστάσεις.....	20
1.1.6 Η περίοδος μετά την τουρκική εισβολή στην Κύπρο	22
1.1.7 Στο δρόμο για τη Συμφωνία του 1983.....	28
Κεφάλαιο δεύτερο	31
Η σημασία των αμερικανικών βάσεων κατά την μεταψυχροπολεμική περίοδο	31
2.1.1 Θεσμικό πλαίσιο συνεργασίας Ελλάδας - Η.Π.Α.	31
2.1.2 Η πρώτη τροποποίηση της ελληνοαμερικανικής συμφωνίας του 1990 Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.3	
2.1.3 Η δεύτερη τροποποίηση της ελληνοαμερικανικής συμφωνίας του 1990 Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.5	
2.1.4 Η σημασία της MDCA για την Ελλάδα..... Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.7	
2.1.5 Η πραγματοποίηση του 4 ^{ου} Στρατηγικού Διαλόγου Ελλάδας – Η.Π.Α. Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.9	
2.1.6 Η στρατηγική σημασία της βάσης της Σούδας τον 21 ^ο αιώνα.....	43
2.1.7 Ο ρόλος του λιμένα της Αλεξανδρούπολης.	45
Κεφάλαιο τρίτο	50
3.1 Πως επηρεάζουν οι βάσεις των Η.Π.Α.τις ελληνοτουρκικές σχέσεις	50
Συμπεράσματα	53
Επίλογος	56
Πηγές – Βιβλιογραφία	58
Γραφήματα.....	60

Η Ελλάδα ως έδρα αμερικανικών βάσεων: Εγκαταστάσεις, Στόχοι, Πολιτική Ιδεολογία και Ελληνοτουρκικές Σχέσεις

Σπυρίδων Δαύρης

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία θα προσπαθήσει να αναλύσει τη σημασία της ύπαρξης των βάσεων των Η.Π.Α. στην Ελλάδα ως μέσο ανασχεσης της τουρκικής επιθετικότητας, η οποία έχει ενταθεί την τελευταία τριετία, καθώς και η παράθεση προτάσεων που θα είναι επωφελείς για την Ελλάδα. Η Ελλάδα είναι γνωστό σε όλο τον κόσμο το πόσο στρατηγική θέση κατέχει, αφού βρίσκεται σε σημείο που συνορεύει με τρεις ηπείρους: την Ευρώπη βεβαίως, την Ασία και την Βόρεια Αφρική. Έτσι χαρακτηρίζεται ως η μοναδική χώρα στην Ευρώπη με το πιο «βαρύ» γεωπολιτικό αποτύπωμα. Η θέση της αυτή εκτιμήθηκε ιδιαίτερα από τον αμερικανικό παράγοντα, ο οποίος πήρε την σκυτάλη από την Μεγάλη Βρετανία, στο ζήτημα ελέγχου της περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου και σύναψε συμφωνία με την Ελλάδα για την ύπαρξη ευκολιών ή βάσεων στο έδαφός της. Επιπλέον οι Η.Π.Α. θεωρούν εξίσου σημαντική και τη γεωγραφική θέση της γειτονικής Τουρκίας. Οι δυο χώρες εισήλθαν το ίδιο έτος στους κόλπους του NATO. Ενώ θα περίμενε κανείς οι σχέσεις των δύο χωρών -με μια μακρά περίοδο συγκρούσεων- να εξομαλύνονταν, αυτό δε συνέβη ποτέ. Έτσι παρατηρείται το παράδοξο φαινόμενο, η Ελλάδα κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του NATO να δέχεται συνεχώς απειλές διαχρονικά από την γειτονική χώρα Τουρκία που είναι και αυτή συμμαχική χώρα μέλος του NATO.

Στη σημερινή εποχή παρακολουθούμε μια αναβάθμιση των απειλών της Τουρκίας. Στις απειλές αυτές, πέρα από τις συνεχείς παραβιάσεις του εθνικού εναέριου χώρου, που είναι πλέον καθημερινό φαινόμενο, προστίθεται και η εργαλειοποίηση του μεταναστευτικού ζητήματος με την προσπάθεια παράνομης εισόδου στη χώρα ενός μεγάλου αριθμού μεταναστών τον Φεβρουάριο 2020, καθώς επίσης και η έξοδος ερευνητικών σκαφών στην Ανατολική Μεσόγειο σε περιοχή ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων, δημιουργώντας ένα εκρηκτικό σκηνικό έντασης στις ελληνοτουρκικές

σχέσεις. Αποκορύφωμα των τουρκικών προκλήσεων είναι η ρητορική της Άγκυρας περί αναθεώρησης της συνθήκης της Λωζάννης.

Η αναβάθμιση, λοιπόν, των απειλών της γείτονα αναγκάζει την ελληνική πλευρά να εντείνει τις προσπάθειές της για ανάπτυξη της αμυντικής της διπλωματίας. Στο πλαίσιο αυτό, η Ελλάδα ενισχύει το ήδη υψηλό επίπεδο των ελληνοαμερικανικών σχέσεων με την τροποποίηση της συμφωνίας αμοιβαίας αμυντικής συνεργασίας Ελλάδας - Η.Π.Α., με την οποία κατοχυρώνεται η ασφάλεια, η κυριαρχία και η εδαφική ακεραιότητα της Ελλάδας. Αφήνεται ανοιχτό το ενδεχόμενο ανάπτυξης νέων βάσεων πλην της πολύ σημαντικής για τις Η.Π.Α. αεροναυτικής βάσης της Σούδας. Η Σούδα είναι σημαντική, καθώς θεωρείται το «αεροπλανοφόρο» των Η.Π.Α. στην Ανατολική Μεσόγειο. Με το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου οι Η.Π.Α. θέλησαν πάση θυσία να μην επιτρέψουν την κάθοδο της Σοβιετικής Ένωσης στη λεκάνη της Μεσογείου. Για αυτόν, λοιπόν, τον λόγο θεωρείται ίσως η σημαντικότερη βάση των Η.Π.Α. στον κόσμο.

Με τον πόλεμο που μαίνεται στην Ουκρανία αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα και αξία η πόλη της Αλεξανδρούπολης, καθώς γειτνιάζει με τις ανατολικές χώρες του ΝΑΤΟ. Μετατρέπεται η πρωτεύουσα του ακριτικού νομού Έβρου σε μια στρατηγικής σημασίας πόλη, από την οποία διοχετεύεται προς τα γειτονικά βόρεια κράτη - μέλη του ΝΑΤΟ στρατιωτικό υλικό και εφόδια μέσω του λιμανιού της Αλεξανδρούπολης, παρακάμπτοντας τα στενά των Δαρδανελίων. Ταυτόχρονα, αξιοποιούνται στο έπακρον και οι υπάρχουσες υποδομές των στρατιωτικών εγκαταστάσεων της Ελλάδας. Τα οφέλη για την Ελλάδα ενισχύονται ακόμη περισσότερο με την πραγματοποίηση συνεκπαιδεύσεων μεταξύ των Ενόπλων Δυνάμεων Ελλάδας - Η.Π.Α.

Τα αντισταθμιστικά οφέλη εκτός από τα παραπάνω, πρέπει να προεκταθούν και στον χώρο του ελληνικού Αρχιπελάγους, όπου πλέον θα ήταν προς όφελος του Ελληνισμού και η δημιουργία αμερικανικής βάσης σε ένα ή περισσότερα ελληνικά νησιά. Η δημιουργία αμερικανικής βάσης π.χ. στη Ρόδο θα αποτελέσει μια «ομπρέλα» προστασίας του συμπλέγματος Καστελλόριζου που έχει στοχοποιηθεί από την Τουρκία, αλλά και ευρύτερα του νησιωτικού χώρου του Ανατολικού Αιγαίου, τα οποία απειλούνται άμεσα μετά και τις πρόσφατες δηλώσεις Τούρκων αξιωματούχων για την αποστρατιωτικοποίησή τους.

Greece as the seat of American Bases: Facilities, Objectives, Political Ideology and Greek-Turkish Relations

Spyridon Davris

Summary

The present diplomatic thesis will attempt to analyze the significance of the presence of U.S. bases in Greece as a means to deter Turkish aggression, which has intensified in the last three years. It will also present proposals that would be beneficial for Greece. Greece is well-known worldwide for its strategic location, as it borders three continents: Europe, Asia, and North Africa. Thus, it is characterized as the only country in Europe with the most substantial geopolitical footprint. This position was highly appreciated by the American factor, which took over from Great Britain in controlling the Eastern Mediterranean region and entered into an agreement with Greece for the existence of facilities or bases on its territory. Additionally, the United States considers the geographic position of neighboring Turkey equally important. Both countries joined NATO in the same year. While one would expect the relations between the two countries, marked by a long history of conflicts, to normalize, this never happened. Consequently, Greece, a member state of the European Union and NATO, constantly faces threats from its neighbor Turkey, which is also a NATO member.

In the current era, we observe an escalation of Turkish threats. These threats, in addition to continuous violations of Greek airspace, which have become a daily occurrence, include the exploitation of the immigration issue with an attempt to facilitate the illegal entry of a large number of migrants into the country in February 2020. Moreover, Turkish research vessels have been deployed in the Eastern Mediterranean in areas of Greek sovereign rights, creating an explosive tension in Greek-Turkish relations. The peak of Turkish provocations is the rhetoric from Ankara regarding the revision of the Treaty of Lausanne.

Therefore, the escalation of threats from the neighbor compels the Greek side to intensify its efforts for the development of its diplomatic and defense capabilities. In this context, Greece strengthens the already high level of Greek-American relations by amending the mutual defense cooperation agreement between Greece and the United States, which secures Greece's security, sovereignty, and territorial integrity. The possibility of developing new bases in addition to the very important Souda Bay airbase is left open. Souda Bay is crucial, as it is considered the "aircraft carrier" of

the United States in the Eastern Mediterranean. After World War II, the United States was determined to prevent the Soviet Union from gaining access to the Mediterranean. For this reason, Souda Bay is perhaps the most important U.S. base in the world.

With the war raging in Ukraine, the city of Alexandroupolis gains particular significance and value as it is adjacent to the eastern NATO countries. Alexandroupolis, the capital of the border region of Evros, is transformed into a strategically important city from which military equipment and supplies can be channeled to the neighboring northern NATO countries through the port of Alexandroupolis, bypassing the Dardanelles straits. At the same time, the existing infrastructure of Greek military installations is fully utilized. The benefits for Greece should also extend to the Greek Archipelagos, where the creation of an American base on one or more Greek islands would be in the interest of Hellenism. The establishment of an American base on, for example, Rhodes, would serve as a protective umbrella for the Kastellorizo complex, which has been targeted by Turkey, as well as the wider island region of the Eastern Aegean, which has been directly threatened following recent statements by Turkish officials about their demilitarization.

In conclusion, the strategic partnership between Greece and the United States, including the presence of U.S. bases, plays a crucial role in deterring Turkish aggression and ensuring regional stability in the Eastern Mediterranean. Greece's strategic importance in the region and its cooperation with the United States are key elements in addressing the evolving security challenges in the area.

Εισαγωγή

Η Ελλάδα με τον τερματισμό του Εμφύλιου Πολέμου και την έναρξη του Ψυχρού Πολέμου τοποθετήθηκε στο μπλοκ του Δυτικού Κόσμου. Με το δεδομένο ότι στα βόρεια σύνορά της οι χώρες της Αλβανίας, της Γιουγκοσλαβίας και της Βουλγαρίας ήταν υπό την επήρεια του σοβιετικού παράγοντα, έπρεπε να θωρακιστεί για την αποτροπή της εκ βορρά απειλής. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο, η Κυβέρνηση Παπάγου με επιστολή της στον Πρόεδρο Αϊζενχάουερ πρότεινε τη σύναψη συμφωνίας για την δημιουργία αμερικανικών βάσεων στην ελληνική επικράτεια.

Στο πλαίσιο, λοιπόν, ανάσχεσης της πάλαι ποτέ Σοβιετικής Ένωσης (Ε.Σ.Σ.Δ.), υπεγράφη την 12 Οκτωβρίου 1953 η Ελληνοαμερικανική Συμφωνία εγκατάστασης των αμερικανικών βάσεων στην Ελλάδα. Η Συμφωνία αυτή σηματοδοτούσε στην ουσία την έναρξη μιας πιο στενής επαφής μεταξύ των κυβερνήσεων των δύο χωρών. Ταυτόχρονα, ανάλογη συμφωνία υπεγράφη μεταξύ Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής (Η.Π.Α.) και Τουρκίας, αφού οι δύο χώρες εισήλθαν στους κόλπους του ΝΑΤΟ τον προηγούμενο χρόνο.

Έκτοτε, οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις παρουσίαζαν διακυμάνσεις, καθώς η στάση των Η.Π.Α. κατά την βίαιη είσοδο των στρατευμάτων του Αττίλα στην Κυπριακή Μεγαλόνησο τον Αύγουστο 1974 και η γενικότερη αντιμετώπιση του κυπριακού ζητήματος από τον διεθνή παράγοντα προκάλεσε την αντίδραση της ελληνικής πλευράς, με αποκορύφωμα την απομάκρυνση της Ελλάδας από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ και την ανάγκη επαναδιαπραγμάτευσης του καθεστώτος των βάσεων.

Κεφάλαιο πρώτο

1.1 Η σημασία των αμερικανικών βάσεων κατά την ψυχροπολεμική περίοδο

1.1.1 Εισαγωγή. Με την έναρξη του Ψυχρού Πολέμου οι Η.Π.Α. και η πρώην Σοβιετική Ένωση επιδόθηκαν σε έναν ανταγωνισμό επικράτησης και επιρροής στον νευραλγικό χώρο της Ανατολικής Μεσογείου. Αυτό μεταφράζεται με την προσπάθεια ελέγχου της μιας δύναμης απέναντι στην άλλη σε γεωπολιτικό, στρατιωτικό και οικονομικό επίπεδο. Στην προσπάθεια ανάσχεσης της σοβιετικής επιρροής στον ευρύτερο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου οι Η.Π.Α. προέβησαν στην εγκατάσταση βάσεων σε όλες τις χώρες της Μεσογείου. Βέβαια η στρατηγική σημασία των χωρών Ελλάδας και Τουρκίας για τις Η.Π.Α. είναι πολύ μεγάλη αφενός μεν, λόγω της εγγύτητάς τους στο μαλακό υπογάστρο της Ε.Σ.Σ.Δ. αφετέρου δε, λόγω της γειτνιάσής τους και ιδιαίτερα της Τουρκίας με τη Μέση Ανατολή και τις χώρες του Περσικού Κόλπου. Η Ελλάδα, η οποία καλύπτει στην ξηρά το νοτιότερο τμήμα της χερσονήσου του Αίμου, αποτελεί τον γεωστρατηγικό κρίκο που ενώνει την Ευρώπη με τη Μ. Ανατολή¹. Σε αυτόν λοιπόν το χώρο και σε συνδυασμό με το δεδομένο ότι η Ελλάδα ήταν η μοναδική χώρα του δυτικού συνασπισμού η οποία συνόρευε χερσαία με τρεις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού (Αλβανία, Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία) ο «από βορρά κίνδυνος» στοίχειωνε όλες τις ελληνικές κυβερνήσεις και τη δυτική στρατηγική με τη λήξη του εμφυλίου². Ήταν επιτακτική για τις Η.Π.Α. λοιπόν η δημιουργία εκείνων των βάσεων και σε κατάλληλες θέσεις με τις οποίες θα ελεγχόταν ολόκληρη η περιοχή διασφαλίζοντας με τον καλύτερο τρόπο τα γεωπολιτικά της συμφέροντα.

1.1.2 Η στρατηγική σημασία της Ελλάδας κατά τον Ψυχρό Πόλεμο. Η Ελλάδα βρίσκεται στο κέντρο μιας περιοχής εξαιρετικά ταραγμένης από αρχαιοτάτων χρόνων, αφού η περιοχή αυτή έχει γεννήσει έναν όχι ευκαταφρόνητο αριθμό μεγάλων ενόπλων συρράξεων και πολέμων. Θεωρείται όχι άδικα ως η «πυριτιδαποθήκη» της Μεσογείου. Η γεωγραφία έχει τοποθετήσει την Ελλάδα στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων με ξεχωριστά θρησκευτικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά, γεγονός το οποίο καθιστά τη θέση της σημαντική από γεωπολιτικής άποψης. Στην ιστορική της πορεία δέχθηκε πλήθος απειλών που μετουσιώθηκαν σε κρίσεις και εν συνεχεία σε

¹ Ι. Βαληνάκης, Ελληνικά Αμυντικά Προβλήματα, (Αθήνα: Παπαζήση, 1986) σ. 28.

² Ibid, σ. 29 - 30.

συρράξεις. Με τη λήξη του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου και στη συνέχεια του τραγικού εμφυλίου πολέμου της Ελλάδας, οι ισχυροί δρώντες του άναρχου διεθνούς συστήματος την κατέταξαν στη σφαίρα επιρροής του δυτικού κόσμου. Αλλά λόγω της τόσο νευραλγικής της θέσης τυγχάνει να είναι στο σημείο σύγκρουσης δύο αντίθετων από κάθε άποψη κόσμων: του ανατολικού και του δυτικού. Ο ανατολικός έχει κύριο εκφραστή την ΕΣΣΔ και τους δορυφόρους της, που συναποτελούν τις χώρες του πάλαι ποτέ Συμφώνου της Βαρσοβίας. Στον δυτικό κόσμο, ο σημαντικότερος εκπρόσωπος του οποίου είναι οι Η.Π.Α. ανήκουν κυρίως οι χώρες της Δυτικής Ευρώπης.

Η Ελλάδα δεν ήταν και τόσο «τυχερή» από αυτήν την κατάταξη, όχι γιατί εισήλθε σε ομάδα χωρών που δεν τους ένωνε κανένα στοιχείο, αλλά γιατί οι χώρες με τις οποίες συνόρευε από τον βορρά είχαν τελείως διαφορετικό πολιτικό προσανατολισμό. Η Αλβανία, η Γιουγκοσλαβία και η Βουλγαρία ήταν οι χώρες εκείνες που ασπάστηκαν την ιδεολογία που πρέσβευε η πρώην Ε.Σ.Σ.Δ. και εντάχθηκαν στην υπηρεσία των συμφερόντων του ανατολικού συνασπισμού. Τούτο σήμαινε αυτόματα πως οι ελληνικές κυβερνήσεις υποχρεώνονταν να στρέψουν την προσοχή τους και όλο το ενδιαφέρον τους στην αντιμετώπιση πιθανών στρατιωτικών επεμβάσεων από τις εν λόγω χώρες. Σημειώνεται ότι η Γιουγκοσλαβία και η Βουλγαρία εκείνη την εποχή διέθεταν ισχυρότερες στρατιωτικές δυνάμεις από την Ελλάδα τόσο σε υλικό όσο και σε προσωπικό. Εξάλλου ο Στρατός της Ελλάδας αναδιοργανωνόταν μετά από την επιτυχή αντιμετώπιση της κομμουνιστικής ανταρσίας στο εσωτερικό της. Παράλληλα δεν είχαν διαφύγει από τη μνήμη του ελληνικού λαού οι βουλγαρικές θηριωδίες, που διαπράχθηκαν ιδιαίτερα στην Βόρεια Ελλάδα, κατά τη διάρκεια της τριπλής κατοχής (Γερμανία - Ιταλία - Βουλγαρία), ενώ συνάμα η Γιουγκοσλαβία και η Αλβανία δημιουργούσαν ανύπαρκτα θέματα περί «Μακεδονίας του Αιγαίου» και περί «Τσαμουριάς», τα οποία υπόβοσκαν ενδεχόμενη κλιμάκωση και μια πορεία μελλοντικών συγκρούσεων.

Η παραπάνω πραγματικότητα την οποία αντιλαμβανόταν πλήρως η απέναντι πλευρά του Ατλαντικού, έδωσε πρόσφορο έδαφος στην αμερικανική κυβέρνηση να παρέμβει προκειμένου να μη βρει τις ευνοϊκές εκείνες συνθήκες ο Σοβιετικός παράγοντας ώστε να επέμβει στην Ανατολική Μεσόγειο. Πράγματι εκείνη την εποχή οι Η.Π.Α., οι οποίες ανέλαβαν τα ηνία από την θαλασσοκράτειρα Μ. Βρετανία, δημιουργούσαν νέα δεδομένα στην παγκόσμια κοινότητα με την εγκαθίδρυση στρατιωτικών διευκολύνσεων τους στα εδάφη φιλικά προσκείμενων χωρών. Η Ελλάδα, η στρατηγική σημασία της οποίας αναλύθηκε παραπάνω, δε μπορούσε να αποκλειστεί από την αμερικανική πολιτική

ασφαλείας που εγκαινιάστηκε με το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και την απαρχή της περιόδου του Ψυχρού Πολέμου.

Στο πλαίσιο αυτό και με δεδομένη την ανάπτυξη της στρατιωτικής τεχνολογίας, η οποία επιταχύνθηκε ταχέως με την εξέλιξη στους τομείς των επικοινωνιών, των μαχητικών αεροσκαφών, της μεταφορικής ικανότητας, των νέων οπλικών συστημάτων, εμφανιζόταν η αδήριτη ανάγκη δημιουργίας βάσεων πολύ κοντά στα όρια των δύο συνασπισμών³. Παράλληλα δημιουργήθηκε και ο στρατιωτικός οργανισμός των χωρών του Βορειοατλαντικού Συμφώνου από τον οποίο δε θα μπορούσε να απουσιάζει η Ελλάδα. Ο συνασπισμός των χωρών του North Atlantic Treaty Organization (NATO) επέβαλλε την δημιουργία αυτών των βάσεων, καθώς το εύρος των χωρών αυτών καλύπτει μεγάλη γεωγραφική έκταση και είναι σε μεγάλη διασπορά. Ένας άλλος παράγοντας που έπαιξε ενεργό ρόλο στην εγκατάσταση βάσεων ήταν το ξέσπασμα του Πολέμου στην Κορέα, όπου και σε αυτή τη στρατιωτική αναμέτρηση συμμετείχε με ένα εκστρατευτικό σώμα η Ελλάδα. Οι Η.Π.Α. θεωρούσαν ότι η πολεμική σύγκρουση στην Κορέα είχε χαρακτηριστικά ψυχροπολεμικής αντιπαράθεσης, τα οποία θα γενίκευαν τις εχθροπραξίες σε περισσότερα θέατρα επιχειρήσεων. Ένα από αυτά τα θέατρα είναι στην περιοχή της Ελλάδας και δεν είναι άλλο από εκείνο της Ανατολικής Μεσογείου, ο χώρος στον οποίο η Ευρώπη συναντά τη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική. Ένας ιδανικός χώρος από τον οποίο θα ελέγχεται καλύτερα όλη αυτή η γεωγραφική περιοχή είναι η νήσος Κρήτη.

Η Κρητική μεγαλόνησος μαγνητίζει τα βλέμματα τόσο της Αμερικής όσο και της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Η σημαντική αυτή νήσος αποτελεί προπύργιο της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α. καθώς εντάσσεται στην πολιτική της ανασχεσης της σοβιετικής επιθετικότητας. Το νησί αυτό θα αποτελέσει την ασπίδα προστασίας των χωρών του δυτικού συνασπισμού απέναντι στον σοβιετικό επεκτατισμό. Είναι το πεδίο εκείνο μέσα στο οποίο πρόκειται να αναμετρηθούν οι δύο πανίσχυροι ναυτικοί στόλοι της Αμερικής και της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.

1.1.3 Ιστορικό Πλαίσιο Ίδρυσης των Αμερικανικών Βάσεων. Ο όρος στρατιωτική βάση στις διάφορες περιόδους της Ιστορίας μένει αμετάβλητος ως προς τον σκοπό, που είναι η υποστήριξη στρατιωτικών επιχειρήσεων, μεταβάλλεται ανάλογα με τα τεχνολογικά επιτεύγματα. Τα τεχνικά μέσα είναι εκείνα που υπαγορεύουν τη μορφή και την έκταση των Στρατιωτικών Βάσεων⁴. Τη δεκαετία του '60 αναπτύχθηκαν νέα πιο

³ Ibid, σ. 30.

⁴ Α. Σιαπαράς Ελληνικά Στρατηγικά Προβλήματα, Αμερικανικά Βάσεις, (Αθήναι: Ερμής, 1973) σ. 11.

εξελιγμένα συστήματα πυραύλων με μεγάλη ακτίνα δράσης 5000 μίλια που αντικατέστησαν εκείνα των 1500 μιλίων⁵. Το έτος 1952 αποτελεί ορόσημο για την Ελλάδα και την Τουρκία καθώς οι δύο χώρες εισήχθησαν στους κόλπους του NATO, ενώ ένα χρόνο αργότερα σε διμερές πλαίσιο η Ελλάδα υπέγραψε συμφωνία περί εγκατάστασης και ανάπτυξης αμερικανικών ευκολιών στο έδαφός της, η οποία χαιρετίστηκε από όλες σχεδόν τις πολιτικές δυνάμεις της εποχής εκτός της Ενιαίας Δημοκρατικής Αριστεράς (ΕΔΑ), της οποίας το ιδεολογικό υπόβαθρο δεν επέτρεπε την θετική οπτική της υπογραφής της. Υποστήριζε πως η συμφωνία ήταν «καίριο πλήγμα κατά της εθνικής ανεξαρτησίας» και ζήτησε τη διεξαγωγή της λαϊκής ετυμηγορίας, ενώ το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας (ΚΚΕ) που δεν συμμετείχε στις κοινοβουλευτικές διαδικασίες κατηγορούσε τον Πρωθυπουργό της Ελλάδας Αλέξανδρο Παπάγο ότι υποδούλωνε τη χώρα στους Αμερικανούς. Το Δημοκρατικό Κόμμα Εργαζόμενου Λαού (ΔΚΕΛ) και η Εθνική Προοδευτική Ένωση Κέντρου (Ε.Π.Ε.Κ.) καταψήφισαν το νομοσχέδιο προς κύρωση στην επιτροπή εξουσιοδοτήσεων της Βουλής Σύμφωνα με τους όρους αυτής της συμφωνίας, οι ΗΠΑ αποκτούσαν το δικαίωμα να εγκαταστήσουν προσωπικό τους, ενώ οι δυνάμεις τους μπορούσαν να «εισέρχονται, εξέρχονται, κυκλοφορούν και να υπερίπτανται ελευθέρως» στην Ελλάδα⁶. Στην ουσία η ελληνική κυβέρνηση εξουσιοδοτούσε την αμερικανική να χρησιμοποιεί το οδικό και το σιδηροδρομικό δίκτυο της Ελλάδας, ενώ της δινόταν ακόμη η δυνατότητα να εγκαταστήσει και το προσωπικό της⁷. Μαζί με την εγκατάσταση στη Σούδα δημιουργήθηκαν τρεις ακόμη βάσεις στον Ελλαδικό χώρο και συγκεκριμένα στις περιοχές Νέα Μάκρη, Ηράκλειο Κρήτης και Ελληνικό. Το δίκτυο των βάσεων αυτών αποτελεί ένα από τα βασικά συστατικά της στρατηγικής σημασίας που έχει η Ελλάδα. Από το 1972 - 1974 παραχωρήθηκε επιπλέον και το λιμάνι της Ελευσίνας για τον ελλιμενισμό του Έκτου Στόλου⁸.

Οι επιφυλάξεις που εκφράζονταν από ορισμένες πολιτικές δυνάμεις του ελληνικού κοινοβουλίου εκείνη την εποχή εστιάζονταν στο γεγονός ότι κάθε τρίτος δρών ο οποίος εμπλέκεται στον ανταγωνισμό των υπερδυνάμεων έμμεσα ή άμεσα, χωρίς ο ίδιος να έχει τη δυνατότητα να επηρεάσει αποφασιστικά την όλη κατάσταση, απλά εκθέτει άκαιρα και απερίσκεπτα την εθνική του ασφάλεια⁹. Η αντίληψη όμως της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας του τόπου ήταν πως η χώρα μετά από μια

⁵ Μ Κουλουμούνδρα. Όλα όσα πρέπει να ξέρετε για τις Βάσεις, (Αθήνα: ΤΟ ΠΟΝΤΙΚΙ, 1990), σ. 10.

⁶ Ibid, σ. 28, 29.

⁷ Ibid, σ. 27, 28.

⁸ Βαληνάκης, *op. cit.*, σ. 31.

⁹ Σιαπκαράς *op. cit.*, σ. 13.

δεκαετή περίοδο πολέμων θα εξασφάλιζε με την εγκατάσταση των βάσεων στο έδαφός της την πολυπόθητη ασφάλεια που τόσο είχε ανάγκη για την επιβίωσή της και που αυτομάτως θα σηματοδοτούσε και την πορεία της χώρας προς την ευημερία και την εκ βάθρων ανασυγκρότησή της.

1.1.4 Το πλέγμα των Αμερικανικών Βάσεων κατά την Ψυχροπολεμική Περίοδο. Οι αμερικανικές εγκαταστάσεις που βρίσκονταν εγκατεστημένες στην Ελλάδα καθώς γειτνιάζαν με τις φιλικές χώρες που περιέβαλλαν την πρώην Σοβιετική Ένωση και τις χώρες του ανατολικού μπλοκ γενικότερα ήταν ζωτικής σημασίας για την στρατηγική των Η.Π.Α. στην νοτιοανατολική λεκάνη της Μεσογείου. Παρείχαν κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου διευκολύνσεις στον Έκτο Στόλο κατά την διεξαγωγή των περιπολιών του στην λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου. Η κρισιμότητά τους έγκειται στο γεγονός των σημαντικότερων διευκολύνσεων που προσέδιδαν στον τομέα των αμερικανικών και ΝΑΤΟϊκών επικοινωνιών, σπουδαίο αριθμό πληροφοριών για τις κινήσεις του Σοβιετικού Στόλου στην Ανατολική Μεσόγειο, αποθηκευτικούς χώρους για διάφορα είδη υλικών και αποθήκες καυσίμων. Ενδεικτικά στοιχεία του 1979 φανερώνουν ότι το λειτουργικό κόστος τους ανερχόταν σε 76.000.000 δολάρια¹⁰. Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να κατατεθούν ορισμένα πληροφοριακά στοιχεία για τις τέσσερις βάσεις που προαναφέρθηκαν στις προηγούμενες παραγράφους. Κατά πρώτον θα ξεκινήσουμε με την Βάση της Σούδας.

Ο αεροναυτικός συνδυασμός ευκολιών στο μεγαλύτερο λιμάνι της Κρήτης θεωρείται για τις Η.Π.Α. μοναδικός¹¹. Η Κρήτη είναι ο παράγοντας που κρίνει σε μεγάλο βαθμό την έκβαση μιας κρίσης που ενδεχόμενα να δύναται να οδηγήσει σε κλιμάκωση και σε απειλή της διεθνούς ειρήνης. Το 1972 ο τότε βοηθός υπουργός εξωτερικών των Η.Π.Α. Ρ. Νταϊήβις δήλωσε: «Δε διαθέτουμε άλλα σημεία στην Ανατολική Μεσόγειο όπου τα πλοία του έκτου Στόλου να μπορούν να ελλιμενίζονται ελεύθερα»¹². Χαρακτηριστικότερη δήλωση αποτελεί το λεχθέν την ίδια περίοδο του υπουργού εξωτερικών Χένρυ Κίσινγκερ για τη Σούδα: «Μπορεί να αποχωρίσουμε από πολλά σημεία του κόσμου, όμως από την Κρήτη δεν πρόκειται να φύγουμε ούτε με πόλεμο»¹³. Είναι απόλυτα αντιληπτό μετά από αυτές τις δηλώσεις Αμερικανών αξιωματούχων γιατί η Σούδα κατατάσσεται στις πρώτες σε στρατηγική σημασία θέσεις παγκοσμίως. Οι λόγοι που την καθιστούν σημαντική για τις Η.Π.Α.

¹⁰ Βαληνάκης, *op. cit.*, σ. 31.

¹¹ *Ibid*, σ. 54.

¹² Κουλουμούνδρα *op. cit.*, (σ. 11) & Βαληνάκης *op. cit.*, (σ. 56)

¹³ Κουλουμούνδρα *op. cit.*, (σ. 11)

παρατίθενται στα παρακάτω σημεία¹⁴:

α. Ισχυροποιεί σημαντικά χώρες που πρόσκεινται φιλικά εκτός ΝΑΤΟ, όπως είναι το Ισραήλ, παραδοσιακός σύμμαχος των Η.Π.Α.

β. Δημιουργεί προσχώματα όσον αφορά την χρησιμοποίηση από την Ε.Σ.Σ.Δ. της διώρυγας του Σουέζ στη Βόρεια Αφρική.

γ. Στηρίζει την πολιτική της Δύσης στον Περσικό Κόλπο.

δ. Προστατεύει τα συμφέροντα των αμερικανικών πολυεθνικών εταιρειών πετρελαίου στη Μ. Ανατολή και Αφρική.

Η προσφορά της συνίσταται στην παροχή λογιστικής υποστήριξης του Έκτου Στόλου, αλλά μπορεί να υποδεχθεί στην προβλήτα της το σύνολο των πλοίων του.

Η στρατιωτική βάση του Ασπρόπυργου με έκταση 100 στρεμμάτων βρισκόταν σε απόσταση 20 χιλιομέτρων από την οικιστική του ζώνη. Κατασκευάστηκε μετά τη λήξη του εμφυλίου πολέμου και σταμάτησε τη λειτουργία της μετά τον τερματισμό του ψυχρού πολέμου. Παρά την εγγύτητά της με το αεροδρόμιο της Ελευσίνας δεν ήταν επιφορτισμένη με την φύλαξη και τον έλεγχο του αεροδιαδρόμου. Η βάση του Ασπρόπυργου λειτουργούσε ως κέντρο επικοινωνιών με αυτόνομες γεννήτριες, σκοπιές και περίπολα¹⁵.

Στο Ηράκλειο Κρήτης και συγκεκριμένα στις Γούρνες ήταν εγκατεστημένος ο σταθμός που ήταν εφοδιασμένος με συσκευές ηλεκτρονικών αντιμέτρων (Electronic Surveillance Station) στον οποίο πραγματοποιούνταν αξιολόγηση, επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων - πληροφοριών που κατέφθαναν από τους περιφερειακούς σταθμούς Ελλάδας - Τουρκίας και τα αεροσκάφη ηλεκτρονικής παρακολούθησης. Στις υπερσύγχρονες εγκαταστάσεις του η ειδική Αμερικανική Υπηρεσία (US Air Force Security Service που αποτελεί μέρος της National Security Agency) παρακολουθούσε τα σήματα που εκπέμπονταν από τη Μέση Ανατολή, τη Βόρεια Αφρική καθώς και τις δράσεις του Σοβιετικού Στόλου¹⁶.

Η αεροπορική βάση του Ελληνικού αποτελούσε το στρατηγείο και σημείο υποστήριξης όλων των υπολοίπων αεροπορικών βάσεων και επιτελούσε μια σειρά από αποστολές, όπως εναέριες αποστολές αναγνώρισης - ηλεκτρονικής (ELINT) ή φωτογραφικής (PHOTINT) με αεροσκάφη Boeing RC-135 E, C-130, F-4 τα οποία

¹⁴ Ibid, (σ. 11)

¹⁵ «Παλιές αμερικανικές βάσεις στην Ελλάδα». <https://www.ellinikos-stratos.com/arthra/mdca-2> (έγινε πρόσβαση στις 21 Δεκεμβρίου 2022)

¹⁶ «Παλιές αμερικανικές βάσεις στην Ελλάδα». <https://www.ellinikos-stratos.com/arthra/mdca-2> (έγινε πρόσβαση στις 21 Δεκεμβρίου 2022) & Βαληνάκης Ι. op. cit., (σ. 54)

διέθεταν μεγάλη ακτίνα δράσης, ιδιαιτέρως στην Ανατολική Μεσόγειο. Ήταν κέντρο Διοικητικής Μέριμνας και η έδρα της Διοίκησης τακτικών πυρηνικών όπλων. Διέθετε την ικανότητα να επηρεάζει τις τηλεπικοινωνίες, να παρεμβαίνει διαταράσσοντάς τις, ακόμη και να προκαλεί τη διακοπή τους. Χρησιμοποιούνταν ως βάση υποστήριξης των μεταφορών των Αεροπορικών Δυνάμεων των Η.Π.Α. στην Ευρώπη, ως κέντρο οργάνωσης και εκτέλεσης των επιχειρήσεων που πραγματοποιούνταν από την US Military Airlift Command αλλά και ως σύνδεσμος εδάφους για τις Μονάδες Έκτου Στόλου στην περιοχή. Η βάση αυτή ήταν απαραίτητη για τις επιχειρησιακές δραστηριότητες στις περιοχές του Περσικού Κόλπου και της Μέσης Ανατολής. Σύμφωνα με στοιχεία του 1981 η βάση αριθμούσε 1500 άτομα¹⁷.

Η τηλεπικοινωνιακή βάση της Νέας Μάκρης που απείχε γύρω στα 8,5 χιλιόμετρα από την κορυφή της Πεντέλης αποτελούσε μέρος του US Defense Communications System (DCS) και ήταν συνδεδεμένη με το αμερικανικό πλέγμα τηλεπικοινωνιών της Νεάπολης και με την αμερικανική βάση Moron της Ισπανίας, καθώς και με διάφορους τερματικούς σταθμούς στην Ελλάδα. Ήταν υπόγεια κατά το μεγαλύτερο μέρος της υπό την ονομασία Naval Communication Station at Nea Makri. Ήταν η σημαντικότερη βάση τηλεπικοινωνιών των Η.Π.Α. στην Ανατολική Μεσόγειο και μπορούσε να παρεμβαίνει στις τηλεπικοινωνίες ή να προκαλούσε την εκτροπή ή την πλήρη διακοπή τους. Σε περίοδο κρίσης όπως τον Νοέμβριο του 1973 εξυπηρετούσε και τις ανάγκες επικοινωνιών της αμερικανικής πρεσβείας στην Αθήνα¹⁸.

1.1.5 NATOϊκές Εγκαταστάσεις. Πέρα από το διμερές επίπεδο χρήσιμο είναι να αναφερθούν δύο ακόμη εγκαταστάσεις στην Κρήτη πολύ σημαντικές που ενισχύουν την στρατηγική σημασία της συγκεκριμένης νήσου και περαιτέρω της Ελλάδας. Αυτές είναι:

α. Το Πεδίο Βολής Κρήτης (ΠΒΚ) ή στα αγγλικά NATO Missile Firing Installation (NAMFI). Το Πεδίο Βολής Κρήτης (ΠΒΚ), ευρισκόμενο στον όρμο της Σούδας, είναι ένα πολυεθνικό κέντρο εκπαίδευσης, το οποίο ιδρύθηκε τον Ιούνιο του 1964 μετά από την υπογραφή πολυμερούς συμφωνίας από οκτώ χώρες. Το ΠΒΚ έχει διοικητική υπαγωγή στο Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας (ΓΕΕΘΑ) και υπηρετεί στις τάξεις του μόνιμο προσωπικό από τις Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις. Η αποστολή

¹⁷ «Παλιές αμερικανικές βάσεις στην Ελλάδα. <https://www.ellinikos-stratos.com/arthra/mdca-2> &Ibid, (σ. 53)

¹⁸ <https://www.ellinikos-stratos.com/arthra/mdca-2> & Ibid, (σ. 53)

του Κέντρου είναι η παροχή ασφαλών συνθηκών για την εκτέλεση βολών καθώς και η φιλοξενία διαφόρων άλλων δραστηριοτήτων¹⁹.

Κάνοντας μια ιστορική αναδρομή, στα μέσα της δεκαετίας του '60 ανατέθηκε στην ειδική Συμβουλευτική Ομάδα Αεροναυτικής Έρευνας και Ανάπτυξης η μελέτη προκειμένου να ανευρεθεί και να οργανωθεί ένας κατάλληλος χώρος στον οποίο θα δημιουργούνταν ένα πεδίο βολής κατευθυνόμενων βλημάτων. Μετά από ενδελεχή έρευνα και ανάλυση όλων των προτεινόμενων περιοχών προτιμήθηκε τελικά ως καλύτερος τόπος αυτός του Ακρωτηρίου στον κόλπο της Σούδας της Κρήτης. Οι λόγοι που επιλέχθηκε η παραπάνω περιοχή είναι:

(1) Ο προσανατολισμός, η γενική διάταξη και οι διαστάσεις της περιοχής δίνουν τη δυνατότητα χρησιμοποίησης του μέγιστου βεληνεκούς των οπλικών συστημάτων.

(2) Η συνύπαρξη ναυτικής και αεροπορικής βάσης στην περιοχή κάνουν πιο εύκολη την πρόσβαση στο χώρο εκτόξευσης.

(3) Οι ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες, δίνουν τη δυνατότητα λειτουργίας του ολόκληρου το χρόνο.

Οι οκτώ χώρες που υπέγραψαν το 1964 τη συμφωνία ήταν η Ελλάδα, το Βέλγιο, η Γαλλία, η Δυτική Γερμανία, η Δανία, η Νορβηγία, η Ολλανδία και οι Η.Π.Α. Η Γαλλία αποσύρθηκε από τη συμφωνία αργότερα καθώς απέκτησε το δικό της πεδίο βολής. Η συμφωνία αυτή ορίζει ρητά το νομικό καθεστώς, τη χρήση, τη λειτουργία και άλλα βασικά ζητήματα του ΠΒΚ. Το NATO και το ΠΒΚ συντηρούν μία άρρηκτη σχέση, η οποία είχε την αφετηρία της την περίοδο 1964 - 1968. Η σχεδίαση και η κατασκευή του ΠΒΚ υλοποιήθηκαν κάτω από την καθοδήγηση του NATO και τα κόστη καλύφθηκαν από κεφάλαια και πόρους του NATO. Επομένως υπάγεται ως προς τον επιχειρησιακό έλεγχο στο κεντρικό στρατηγείο του NATO για την Ευρώπη Supreme Headquarters Allied Powers Europe (SHAPE). Από το 1996 και μετά το δόγμα του Ανώτατου Στρατηγείου Συμμαχικών Δυνάμεων της Ευρώπης για τις τακτικές βολές έχει εφαρμογή στο ΠΒΚ. Για το σκοπό αυτό έχει θεσμοθετηθεί το Τμήμα Τακτικών Αξιολογήσεων για τη σχεδίαση των τακτικών βολών και των αντιαεροπορικών Μονάδων. Το εν λόγω τμήμα είναι το μόνο σε παγκόσμιο επίπεδο που ασκεί τη λειτουργία του κάτω από τις νουθεσίες του Ανώτατου Στρατηγείου

¹⁹ Ibid, (σ. 51) & «NATO Missile Firing Installation». <https://www.namfi.gr/> (έγινε πρόσβαση στις 23 Δεκεμβρίου 2022)

Συμμαχικών Δυνάμεων της Ευρώπης, το οποίο μέσω του Τμήματος Τακτικών Αξιολογήσεων δίνει την έγκριση του προγράμματος τακτικών βολών κατ' έτος στο ΠΒΚ. Η ισχυρή σχέση μεταξύ του NATO και του ΠΒΚ αποδεικνύεται από τη συμμετοχή αντιπροσώπου του Ανώτατου Στρατηγείου Συμμαχικών Δυνάμεων της Ευρώπης κατά τη διαδικασία των συσκέψεων των Χωρών - χρηστών του ΠΒΚ.

Επιπροσθέτως το ΠΒΚ συνεχίζει να περιλαμβάνεται στα προγράμματα χρηματοδότησης του NATO, για τη βελτίωση των επιχειρησιακών του δυνατοτήτων και των εγκαταστάσεων. Το σημαντικότερο πρόγραμμα στην ιστορία του ΠΒΚ συνιστά η αγορά ενός νέου ραντάρ πολλαπλού εγκλωβισμού βλημάτων, το οποίο σχεδόν εξ' ολοκλήρου χρησιμοποιείται από το NATO.

Η Στρατιωτική Επιτροπή του NATO αποφασίζει τελευταία για την έγκριση δραστηριότητας στο ΠΒΚ από χώρα που δεν ανήκει στο NATO. Αυτή η διαδικασία καθορίστηκε τα τελευταία χρόνια όταν το ΠΒΚ άνοιξε τις πύλες του και σε άλλες χώρες που δεν είναι χρήστες και μέλη του NATO.

Αναφορικά με τον τρόπο λειτουργίας του ΠΒΚ, πραγματοποιείται αριθμός συσκέψεων που έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα όχι μόνο για το ΠΒΚ αλλά και για τις χώρες - χρήστες. Οι συναντήσεις αυτές λέγονται User Nation Annual Committees (UNAC) και διεξάγονται δυο φορές το χρόνο όπου συμμετέχουν αντιπρόσωποι από το ΠΒΚ, τις χώρες - χρήστες και το Ανώτατο Στρατηγείο Συμμαχικών Δυνάμεων της Ευρώπης. Σε αυτές τις συναντήσεις οι συμμετέχοντες αποφασίζουν ομόφωνα για όλα τα θέματα που αφορούν στο ΠΒΚ όπως προγράμματα για τις βολές, τις ασκήσεις, θέματα επιχειρήσεων, εγκαταστάσεις. Μια φορά το χρόνο πραγματοποιείται αντίστοιχη συνάντηση για οικονομικά θέματα του ΠΒΚ, η οποία λέγεται User Nation Financial Committee (UNFC). Σε αυτή τη συνάντηση τίθενται επί τάπητος όλα τα οικονομικά ζητήματα και συγκροτείται ο προϋπολογισμός του επόμενου χρόνου. Το ΠΒΚ διαθέτει δικό του προϋπολογισμό, ο οποίος βαρύνει αποκλειστικά τις χώρες - χρήστες. Η Διοίκηση του ΠΒΚ είναι καθ' ύλην αρμόδια για την εφαρμογή των παραπάνω αποφάσεων.

β. Το πεδίο βολής Τυμπακίου Κρήτης δημιουργήθηκε για την κάλυψη των λειτουργιών της αμερικανικής βάσης Wheelus και της βρετανικής βάσης Ελ Άνταμ στη Λιβύη, οι οποίες κλείστηκαν από τον Καντάφι το 1970.

1.1.6 Η περίοδος μετά την τουρκική εισβολή στην Κύπρο. Αν ανατρέξουμε στο παρελθόν και συγκεκριμένα το 1974, το έτος της μεταπολίτευσης, που σήμαινε αυτομάτως την μετάβαση της χώρας από την δικτατορική περίοδο διακυβέρνησης στην ομαλή επαναλειτουργία των δημοκρατικών θεσμών, θα δούμε ότι η Ελλάδα μετά την

κυπριακή τραγωδία που προκάλεσε η τουρκική εισβολή διέρρηξε τις σχέσεις της και με την Τουρκία αλλά και με τις Η.Π.Α. Το γεγονός είναι ότι η Ελλάδα 21 χρόνια πριν, όταν και υπέγραφε τη συμφωνία εγκατάστασης των βάσεων, δε φανταζόταν ποτέ ότι οι Η.Π.Α. θα λάμβαναν παθητική στάση νομιμοποιώντας κατά κάποιο τρόπο την παράνομη εισβολή. Οι προσπάθειες της κυβέρνησης εθνικής ενότητας και της μετέπειτα ελληνικής κυβέρνησης, που συνήλθε από την εκλογική αναμέτρηση του Νοεμβρίου του 1974, με πρωθυπουργό τον Κωνσταντίνο Καραμανλή επικεντρώνονταν στην εξομάλυνση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων, οι οποίες είχαν διαρραγεί μετά την εισβολή του Αττίλα στην Κύπρο. Σε μια ιδιαίτερα ασταθή περίοδο για την Ελλάδα, η βασική επιδίωξη της εξωτερικής της πολιτικής ήταν κατά κύριο λόγο στη διαπίστωση των ζητημάτων που προέκυπταν από την πολυπλοκότητα του περιφερειακού και διεθνούς περιβάλλοντος εκείνη την ταραγμένη περίοδο και στην αποτελεσματική αντιμετώπισή τους²⁰. Ήταν γενικά αντιληπτό από την ελληνική πλευρά πως πλέον ο εκ βορρά κίνδυνος που υφίστατο είχε απεμπολήσει σε μεγάλο βαθμό την σημασία του και τη σκυτάλη θα έπαιρνε ο εξ ανατολών γείτονας, ο οποίος τύχαινε να είναι και σύμμαχος στο ΝΑΤΟ. Η πραγματικά σοβαρή βελτίωση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων θα επιτυγχανόταν με την συμβολή των Η.Π.Α. στην λήψη αποφάσεων που θα στόχευαν στην επίτευξη της εθνικής ασφάλειας της χώρας. Η ελληνική ηγεσία είχε πολύ σωστά κατανοήσει ότι οι Η.Π.Α. είχαν ανάγκη την έγκριση από την Ελλάδα διατήρησης των τόσο σημαντικών βάσεων στο έδαφός της, ενώ ταυτόχρονα η ελληνική κυβέρνηση επιθυμούσε σφόδρα την στρατιωτική αρωγή των Η.Π.Α. για λόγους ενίσχυσης των Ενόπλων Δυνάμεων και για επιτυχή αντιμετώπιση ενδεχόμενης από πλευράς της Τουρκίας επίθεσης σε κάποιο άλλο νησί της Ελλάδας σύμφωνα με το κυπριακό παράδειγμα. Ήταν προς όφελος των Η.Π.Α. η σφυρηλάτηση μιας αμοιβαία επωφελούς σχέσης με την Ελλάδα καθώς έτσι και οι Η.Π.Α. θα πετύχαιναν την παραμονή των βάσεων αλλά και η Ελλάδα θα πετύχαινε τον εκσυγχρονισμό των Ενόπλων της Δυνάμεων. Επιπλέον αξίζει να τονιστεί ότι οι Η.Π.Α. επιθυμούσαν την βελτίωση και των ελληνοτουρκικών σχέσεων που είχαν διαρραγεί καθώς δεν μπορούσαν να διανοηθούν μια ενδεχόμενη κατάρρευση της νοτιοανατολικής πτέρυγας του ΝΑΤΟ²¹.

Οι εκλογές του 1974 έδωσαν στο κυβερνών κόμμα της Νέας Δημοκρατίας (ΝΔ) ισχυρή λαϊκή εντολή προκειμένου να χαράξει την πολιτική της τόσο στο εσωτερικό μέτωπο αλλά κυρίως στο εξωτερικό. Οι αναλογίες μεταξύ των πολιτικών δυνάμεων που διαμορφώθηκαν εκείνη την εποχή επέτρεπαν στην ελληνική πολιτική ηγεσία να

²⁰ Κ. Μητσοτάκης, Οι συμπληγάδες της εξωτερικής πολιτικής, (Αθήναι: Πατάκη, 2005), σ. 61.

²¹ Ibid, (σ. 62)

προγραμματίζει την πολιτική της απέναντι στις Η.Π.Α. με τέτοιο τρόπο που θα προκαλούσε μεν αλλά όχι τόσο σοβαρές αντιδράσεις στο εγχώριο σύστημα²². Η άσκηση της πολιτικής αυτής ήταν ελεύθερη από δογματικές ιδεολογικές αγκυλώσεις που έτσι της επέτρεπε να λαμβάνει αποφάσεις έχοντας υπόψη τις επικρατούσες διεθνείς συνθήκες. Ο ηγέτης της κυβερνητικής παράταξης Κωνσταντίνος Καραμανλής ήταν ρεαλιστής. Σε κάθε δημόσιο λόγο του επαναλάμβανε ότι «η παγκόσμια κοινότητα είναι ένα επικίνδυνο και εχθρικό σκηνικό για τα μικρά αλλά μεγάλης σημασίας στρατηγικού επιπέδου κράτη όπως η Ελλάδα». Ήταν θιασώτης της θεωρίας ότι η ορθολογική άσκηση εξωτερικής πολιτικής πρέπει να είναι απαλλαγμένη από εγχώριες παραμέτρους. Οι ορθές αποφάσεις στη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής υπαγορεύονται από το εθνικό συμφέρον και σε πολλές περιπτώσεις πιθανόν να μην είναι ευχάριστες²³. Αυτό καταδεικνύεται από το γεγονός ότι ενώ στο εσωτερικό της χώρας επικρατούσαν έντονα αντιαμερικανικά συναισθήματα εξαιτίας της απροθυμίας των Η.Π.Α. να αποτρέψει την κυπριακή τραγωδία, οι κατευθύνσεις της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας εξακολουθούσαν να έχουν δυτικό πρόσημο. Πιστεύεται ότι η απόφαση για απομάκρυνση της χώρας από τη στρατιωτική πτυχή της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας ήταν μια αντιδυτική κίνηση που αποτελούσε την εξαίρεση και όχι τον κανόνα στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής. Ήταν σίγουρα μια απόφαση που χαρακτηρίστηκε ως βαλβίδα εκτόνωσης του έντονου ρεύματος αντιδυτικισμού και του αντιαμερικανισμού που επικρατούσε στην ελληνική κοινή γνώμη. Χαρακτηριστική ήταν η ρήση ενός ανταποκριτή των New York Times πως «αν βρέξει σε αυτή τη χώρα φταίει η CIA»²⁴. Μπορεί να υποστηριχθεί ότι ήταν ένας μοχλός πίεσης για να διαπραγματευθεί η χώρα την μελλοντική παρουσία των βάσεων στην Ελλάδα. Ταυτόχρονα με την πτώση του δικτατορικού καθεστώτος τέθηκε υπό αναθεώρηση ολόκληρο το πλέγμα των συμφωνιών για τις βάσεις στο πλαίσιο των ανακοινώσεων των προγραμματικών δηλώσεων από τον πρωθυπουργό στις 11 Δεκεμβρίου 1974²⁵.

Η σημαντική απόφαση για την διαπραγμάτευση του μέλλοντος των βάσεων ήταν ζήτημα στρατηγικού και όχι πολιτικού ενδιαφέροντος. Η Ελλάδα θα τόνιζε ότι ήταν ζωτικής σημασίας για την ύπαρξή της ως κράτος να ενισχυθεί στρατιωτικά και οικονομικά με αντάλλαγμα την συνέχιση λειτουργίας των βάσεων, ενώ επιπροσθέτως αυτή η βοήθεια θα συνδεόταν με την αντίστοιχη στρατιωτική βοήθεια που λάμβανε η Τουρκία εκείνη την περίοδο. Έτσι δε θα διαταρασσόταν η ισορροπία δυνάμεων Ελλάδας - Τουρκίας στο

²² Ibid, (σ. 63)

²³ Ibid, (σ. 76)

²⁴ Ibid, (σ. 78)

²⁵ Κουλουμούνδρα *op. cit.*, (σ. 49)

αρχιπέλαγος του Αιγαίου. Έπρεπε οι βάσεις να συνδεθούν με την ασφάλεια και την εν γένει ύπαρξη του ελληνικού κράτους²⁶.

Όπως αναφέρθηκε κύριο μέλημα των πολιτικών παραγόντων της εποχής ήταν ο επανακαθορισμός των ελληνοαμερικανικών σχέσεων υπό το πρίσμα μιας άλλης προσέγγισης του καθεστώτος των αμερικανικών βάσεων. Η απογοήτευση από την εν γένει στάση των Η.Π.Α. στο κυπριακό ζήτημα τις δύο προηγούμενες δεκαετίες με αποκορύφωμα την ανοχή στη θρασύδειλη εισβολή των Τούρκων στη Μεγαλόνησο, διακατείχε όχι μόνο τον ελληνικό λαό αλλά και τους κόλπους των κρατικών παραγόντων. Διάχυτη ήταν η εντύπωση πως η Ελλάδα έδωσε γη και ύδωρ στις Η.Π.Α., αλλά στο τέλος δεν εισέπραξε επί της ουσίας τίποτε το ουσιαστικό. Κι αυτό διότι με τη συμφωνία - πλαίσιο του Οκτωβρίου 1953 εξυπηρετούνταν κατά πρωτεύοντα ρόλο τα συμφέροντα των Η.Π.Α. στον ανταγωνισμό με την Ε.Σ.Σ.Δ. που επέβαλλε η νέα τάξη πραγμάτων κατά την ψυχροπολεμική φάση στην οποία εισήλθε ο κόσμος. Παράλληλα η Ελλάδα δε λάμβανε ουδεμία στρατιωτική βοήθεια με την παροχή άδειας ελλιμενισμού του έκτου στόλου στην Κρήτη και στη συνέχεια στην Ελευσίνα με την συμφωνία του 1973 μεταξύ των Πολεμικών Ναυτικών των δύο χωρών²⁷.

Κρίθηκε αναγκαία η επισήμανση προς την αμερικανική πλευρά πως ο κίνδυνος πλέον έχει μετατοπιστεί προς ανατολάς και ότι η ίδια η Τουρκία απειλούσε τη συνοχή του ΝΑΤΟ. Έπρεπε να αντιληφθούν οι Η.Π.Α. ότι η νέα πολιτική ασφαλείας αφορά στην Ανατολική λεκάνη της Μεσογείου και να αφουγκρασθούν τις εύλογες ανησυχίες της Ελλάδας στη διαμάχη της με την Τουρκία. Οι προσπάθειες της ελληνικής πλευράς εντοπίζονταν στο να πεισθεί η αντίστοιχη αμερικανική πως η λειτουργία των αμερικανικών βάσεων θα συνδεόταν με την αποδοχή των ελληνικών όρων που θα τίθεντο στο τραπέζι της διαπραγμάτευσης και την προώθηση των ελληνικών συμφερόντων κατά τρόπο αποτελεσματικό. Η τουρκική απειλή ήταν αυτή που ένωνε όλο το φάσμα του πολιτικού κόσμου και η ανάγκη ανάσχεσης πλέον του τουρκικού επεκτατισμού ήταν η εθνική θέση²⁸.

Μετά την ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων των δύο πλευρών, το 1976 υπεγράφη η συμφωνία Μπίτσιου - Κίσσινγκερ γνωστή και ως κείμενο αρχών με την οποία η Ελλάδα θα λάμβανε για την άμεση κάλυψη των αμυντικών της αναγκών οικονομική βοήθεια της τάξης των 700.000.000 δολαρίων σε αντιστοιχία με εκείνη που είχε συνάψει η Αμερική με την Τουρκία, με την οποία η τελευταία λάμβανε το ποσό του 1.000.000.000

²⁶ Μητσοτάκης *op. cit.*, (σ. 64)

²⁷ *Ibid*, (σ. 84, 85)

²⁸ *Ibid*, (σ. 86, 87)

δολαρίων, υλοποιώντας έτσι την περίφημη αναλογία 7:10²⁹. Την ίδια περίοδο και οι άλλες χώρες της Μεσογείου κατάφεραν μέσω ανάλογων συμφωνιών να αποσπάσουν την έγκριση αντιτίμου για την διατήρηση των βάσεων στα εδάφη τους. Η Ισπανία με την συμφωνία του 1976 παρέλαβε το ποσό των 600.000.000 δολαρίων, και με την αναθεωρημένη συμφωνία του 1982 το ποσό των 415.000.000 δολαρίων, ενώ η Πορτογαλία απαίτησε και παρέλαβε το 1974 το ποσό των 436.000.000 δολαρίων³⁰. Άλλη σημαντική πτυχή της συμφωνίας ήταν ότι η διοίκηση και ο έλεγχος των βάσεων θα ασκούνταν από Έλληνες διοικητές και οι επιχειρήσεις που θα διεξάγονταν από τις βάσεις θα λάμβαναν πρώτα την έγκριση της ελληνικής πλευράς³¹. Το κείμενο αρχών ήταν το πρώτο βήμα με το οποίο η Ελλάδα εξασφάλιζε και με τη βούλα την ισορροπία δυνάμεων στο Αιγαίο με την παροχή από την υπερδύναμη του τόσο αναγκαίου εξοπλισμού, ο οποίος αποτελούσε ικανό αποτρεπτικό παράγοντα στις ορέξεις της Τουρκίας για ενδεχόμενη νέα εισβολή σε άλλο σημείο της ελληνικής επικράτειας. Το σημαντικό αποτέλεσμα αυτής της συμφωνίας ήταν κατά πρώτον η επίτευξη των ποιοτικών όρων της δηλαδή η ενίσχυση των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων με προηγμένα για την εποχή συστήματα, όπως τα εναέρια συστήματα ηλεκτρονικής παρακολούθησης Hawkeye και τους τηλεκατευθυνόμενους πυραύλους υψηλής ακρίβειας. Κατά δεύτερο λόγο η ποιοτική ισορροπία θα διατηρούνταν με την χορήγηση της βοήθειας με τους ίδιους όρους όπως είναι το ύψος του επιτοκίου, η διάρκεια αποπληρωμής και η περίοδος χάριτος³². Ακόμη θα περιοριζόταν η λειτουργία των τεσσάρων βάσεων δηλαδή της Σούδας, του Ηρακλείου, του Ελληνικού και της Νέας Μάκρης στα γεωγραφικά και επιχειρησιακά όρια του NATO προκειμένου να εξασφαλιζόταν ο πληρέστερος έλεγχος των διεξαγόμενων δραστηριοτήτων και θα αποδέχονταν οι Η.Π.Α. την από κοινού συλλογή και επεξεργασία των πληροφοριών. Η ισχύς της συμφωνίας είχε τετραετή διάρκεια. Τέλος η συμμετοχή του ελληνικού προσωπικού θα κάλυπτε το 50% του συνολικού προσωπικού των βάσεων που υπηρετούσαν σε αυτές³³.

Ενώ για πολλούς εκείνη η συμφωνία αποτελούσε το εφελτήριο για μια σχέση της Ελλάδας περισσότερο ουσιαστική με τις Η.Π.Α. και πιο ισορροπημένη, καθώς η Ελλάδα κατοχύρωνε το πολυπόθητο περιβάλλον ασφαλείας τόσο προς βορρά αλλά πολύ περισσότερο προς ανατολάς, η αξιωματική αντιπολίτευση με κύριο εκφραστή τον Ανδρέα

²⁹ Κουλουμούνδρα *op. cit.*, (σ. 50)

³⁰ Βαληνάκης, *op. cit.*, (σ. 67, 68)

³¹ Κουλουμούνδρα *op. cit.*, (σ. 50) & Μητσοτάκης *op. cit.*, (σ. 89)

³² Βαληνάκης, *op. cit.*, (σ. 69, 70)

³³ Κουλουμούνδρα *op. cit.*, (σ. 54) & Μητσοτάκης *op. cit.*, (σ. 92)

Παπανδρέου του ΠΑ.ΣΟ.Κ. αντιτασσόταν συνεχώς με ανατρεπτική ρητορική. Υποστήριζε πως η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας καθιστούσε την χώρα περισσότερο δουλικά στις Η.Π.Α. αρνούμενη να αποδεχθεί τα οφέλη που θα καρπωνόταν η Ελλάδα από την συγκεκριμένη συμφωνία. Η αντιπολίτευση με καθαρά αντιαμερικανικό προφίλ και με γνώμονα τη λαϊκή δυσαρέσκεια προς την υπερδύναμη του Ατλαντικού κατάφερε να αναρριχηθεί στην εξουσία το 1981, αναμένοντας ότι δε θα συνεχίσει να υποστηρίζει την ύπαρξη των βάσεων και θα προχωρούσε ενδεχομένως στην απόφαση για την απομάκρυνσή τους. Άλλωστε το κύριο σύνθημα στα χείλη των Ελλήνων πολιτών ήταν «έξω οι Βάσεις του θανάτου». Η ρήση των ιθυνόντων της αντιπολίτευσης που ανήλθε στην διακυβέρνηση της χώρας το 1981 ήταν πως οι αμερικανικές βάσεις θα έπρεπε να αποχωρήσουν από το ελληνικό έδαφος καθώς η παρουσία τους απειλούσε την εθνική ανεξαρτησία, καθιστώντας την χώρα έναν στόχο σε μελλοντική σύρραξη μεταξύ της Αμερικής και της Σοβιετικής Ένωσης. Επιπλέον δυνητικά θα αποτελούσαν το ορμητήριο καταστροφικών επιθέσεων εναντίον χωρών με τις οποίες η Ελλάδα διατηρούσε παραδοσιακά φιλικές σχέσεις, όπως οι αραβικές χώρες³⁴.

Για τη νέα κυβέρνηση ήταν μείζονος σημασίας ζήτημα όχι μόνο η απομάκρυνση των βάσεων από τη χώρα, αλλά και η γρήγορη απομάκρυνση από τους κόλπους του ΝΑΤΟ. Θεωρούσε πως η συμμετοχή της Ελλάδας στην βορειοατλαντική συμμαχία δεν προσέφερε τα αναμενόμενα όσον αφορά την ασφάλεια της χώρας. Κυρίαρχη αντίληψη ήταν ότι τους βασικούς δρώντες περιφερειακής ισχύος στην Ανατολική Μεσόγειο αποτελούσαν η Τουρκία και το Ισραήλ. Η Ελλάδα στην διελκυστίνδα με την Τουρκία δε θα είχε καμία απολύτως τύχη τόσο στο διμερές πλαίσιο όσο και στο συμμαχικό. Αυτό ήταν πασιφανές μετά την τουρκική επίθεση στην Κύπρο, κατά την οποία το ΝΑΤΟ δεν την απέτρεψε. Οι βάσεις εξέφραζαν την επεμβατική πολιτική των Η.Π.Α. στα εσωτερικά ζητήματα της Ελλάδας, ασκούσαν αφόρητες πιέσεις και παράτειναν τον ασφυκτικό έλεγχο στο εσωτερικό της χώρας³⁵. Η νέα κυβέρνηση σκόπευε να προβεί στον καταρτισμό ενός χρονοδιαγράμματος για την απομάκρυνσή τους, καθώς ήταν εύλογο ότι δε θα γινόταν από τη μια στιγμή στην άλλη. Θα λειτουργούσαν κάτω από συγκεκριμένους όρους. Κατά πρώτον οι δραστηριότητές τους θα ελέγχονταν, κατά δεύτερον θα αναστέλλονταν οι δραστηριότητες σε περίπτωση που διακυβεύονταν τα συμφέροντα της Ελλάδας τα σχετιζόμενα με την εθνική ασφάλεια ή που πιθανόν να προξενούσαν ζημιά στα συμφέροντα του έθνους με τις χώρες εκείνες που πρόσκεινται φιλικά και με

³⁴ Κουλουμούνδρα *op. cit.*, (σ. 61)

³⁵ Μητσοτάκης *op. cit.*, (σ. 119 - 121)

μακροχρόνιους δεσμούς στην ευρύτερη περιοχή και κατά τρίτον θα αναθεωρούνταν και θα καταγγέλλονταν οι σχετικές συμφωνίες έτσι ώστε να κατοχυρώνονταν τα εθνικά συμφέροντα³⁶. Τελικά υποστηριζόταν ότι θα τερματιζόταν μία περίοδος εκμετάλλευσης του ελληνικού λαού από τα δεινά που προσέδιδε απλόχερα η «κακή» Δύση. Ολόκληρος ο ελληνικός λαός περίμενε λοιπόν τη στιγμή κατά την οποία η νέα ηγεσία του έθνους θα εκπλήρωνε την προεκλογική δέσμευσή της.

1.1.7 Στο δρόμο για τη Συμφωνία του 1983. Η κυβέρνηση Παπανδρέου αμέσως με την ανάληψη των καθηκόντων της αντιλήφθηκε ότι δεν έπρεπε να αντιπαρατεθεί με την Αμερική στο φλέγον θέμα της μη παραμονής των βάσεων, που ήταν η ιδεολογική της θέση και η προεκλογική της εξαγγελία. Αφενός μεν θεωρούσε πως θα έπρεπε να συμφωνήσει στο ότι η παραμονή των βάσεων θα είχε κάποια συγκεκριμένη χρονική διάρκεια, - σύμφωνα με αυτή την τακτική θα ικανοποιούσε το εσωτερικό ακροατήριο, - αφετέρου δε θα έδινε στους Αμερικανούς την αίσθηση πως επρόκειτο να διαρραγούν οι σχέσεις με την Ελλάδα. Το διεθνές περιβάλλον εκείνη την εποχή υπαγόρευε ότι η Ελλάδα ήταν υποχρεωμένη να ασκήσει μία εξωτερική πολιτική τέτοια που δεν θα είχε αποσχιστικές τάσεις από τη Δύση. Ο τουρκικός παράγοντας καθόριζε σε μεγάλο βαθμό το πώς θα έπρεπε να συμπεριφερθεί απέναντι στις Η.Π.Α. Δεν θα έπρεπε σε καμία περίπτωση να πετάξουν στον κάλαθο των αχρήστων την ιδιαίτερα επωφέλη συμφωνία που υπέγραψαν οι προκάτοχοί τους με τις Η.Π.Α. και η οποία καθόριζε την παροχή στρατιωτικής αρωγής προς την Ελλάδα σε σχέση με την Τουρκία με την αναλογία 7:10. Οι αξιωματούχοι της νέας κυβέρνησης είχαν κατανοήσει πλήρως ότι μια ενδεχόμενη ρήξη των ελληνοαμερικανικών σχέσεων ως απόρροια της πολιτικής στο θέμα της μη παραμονής των βάσεων θα είχε δυσμενές αντίκτυπο στη διατήρηση της υφιστάμενης αναλογίας. Έτσι ήταν προτιμότερη η συνέχιση έστω και για κάποιο μικρό χρονικό διάστημα μιας διμερούς και αμοιβαία επωφέλους συνεργασίας με την Αμερική ώστε να διασφαλισθεί η ισορροπία δυνάμεων στο Αιγαίο³⁷. Άλλωστε η μόνη χώρα που προμήθευε πολεμικό υλικό στην Ελλάδα ήταν η Αμερική και καλώς ή κακώς θεωρούνταν αναμφίβολα ο πλέον ισχυρός δρών που θα μπορούσε να εγγυηθεί την μη διατάραξη της ισορροπίας στο Αρχιπέλαγος³⁸.

Στο σημείο αυτό η κυβέρνηση Παπανδρέου ερχόταν στη δυσάρεστη θέση να αντιμετωπίσει το μεγάλο δίλημμα: να συγκρουστεί με την ίδια της ιδεολογία ή με την ζοφερή γεωπολιτική πραγματικότητα. Η απάντηση σε αυτό το ζήτημα ήταν ότι μία

³⁶ Κουλουμούνδρα *op. cit.*, (σ. 62) & Μητσοτάκης *op. cit.*, (σ. 149)

³⁷ Μητσοτάκης *op. cit.*, (σ. 151)

³⁸ *Ibid*, (σ. 152)

συμβιβαστική λύση μεταξύ των διεθνών αναγκών της χώρας και των εσωτερικών αντιαμερικανικών συνθηκών θα ήταν προς την σωστή κατεύθυνση. Έτσι η κυβέρνηση στο πεδίο της διαπραγματεύσεως έδινε την εντύπωση στην κοινή γνώμη ότι αγωνιζόταν προκειμένου να επέλθει μία συμφωνία, η οποία σε καμία περίπτωση δε θα έθιγε την εθνική κυριαρχία της χώρας και θα διατηρούσε στο έδαφος της χώρας τις βάσεις για περίοδο πέντε ετών. Η αμερικανική πλευρά πίεζε στο ευαίσθητο ζήτημα της στρατιωτικής αρωγής προς τις δύο χώρες. Σε περίπτωση που η Ελλάδα με τη συμφωνία αρνούσαν την παραμονή των βάσεων στο έδαφός της οι Η.Π.Α. ήταν έτοιμες να πραγματοποιήσουν την απειλή περί διακοπής της παροχής στρατιωτικής βοήθειας στην Ελλάδα και ταυτόχρονα διατήρηση ή ακόμη και την αναβάθμιση της συνδρομής προς την Τουρκία με το πρόσχημα του μεγαλύτερου στρατηγικού ρόλου της στην περιοχή.

Μετά από μακρά περίοδο διαπραγματεύσεων επήλθε στις 27 Σεπτεμβρίου 1983 η νέα συμφωνία μεταξύ Ελλάδας - Η.Π.Α. της οποίας το ελληνικό κείμενο έδινε διαφορετική ερμηνεία από το αγγλικό. Κι αυτό γιατί σύμφωνα με την ελληνική μετάφραση του επίμαχου άρθρου XII «η Συμφωνία τερματίζεται μετά από πέντε χρόνια με γραπτή προειδοποίηση από κάθε μέρος που θα δοθεί πέντε μήνες πριν από την ημερομηνία που θα επέλθει ο τερματισμός της». Το αντίστοιχο αγγλικό κείμενο ανέφερε ότι (η Συμφωνία μπορεί να τερματιστεί, *is terminable*)³⁹. Ακόμη η κυβέρνηση των Η.Π.Α. θα είχε μία χρονική περίοδο δεκαεπτά μηνών από την ημερομηνία που θα ερχόταν ο τερματισμός της προκειμένου να προβεί στην εκκένωση του υλικού της και στην αποχώρηση του προσωπικού της. Διαπιστωνόταν η σφοδρή επιθυμία της ελληνικής πλευράς ώστε η επίμαχη συμφωνία να περάσει στην ελληνική κοινή γνώμη ως η συμφωνία με την οποία θα τερματιζόταν η παραμονή των βάσεων στην ελληνική ενδοχώρα. Οι Αμερικανοί από τη δική τους οπτική γωνία θεωρούσαν πως η συμφωνία δε θα σηματοδοτούσε την αποχώρησή τους από την Ελλάδα και ότι οι βάσεις εξυπηρετούσαν όχι τις εθνικές τους ανάγκες αλλά τις ΝΑΤΟϊκές, σε αντίθεση με την ελληνική που υποστήριζε σθεναρά την άποψη ότι οι βάσεις κατέλυαν κάθε έννοια εθνικής ανεξαρτησίας και εξυπηρετούσαν ξεκάθαρα τις αμερικανικές αμυντικές στρατηγικές ανάγκες⁴⁰. Στη συνέχεια, μετά την παρέλευση της πενταετίας, η κάθε πλευρά θα μπορούσε να ζητήσει νέα επαναδιαπραγμάτευση της συμφωνίας ή να την τερματίσει. Εδώ τίθεται το ερώτημα τι θα γινόταν αν πέντε μήνες πριν την εκπνοή της συμφωνίας δεν μεσολαβούσε η γραπτή ειδοποίηση; Σε αυτή την περίπτωση η συμφωνία θα συνεχιζόταν και θα λάμβανε τον

³⁹ Ibid, (σ. 179)

⁴⁰ Κουλουμούνδρα *op. cit.*, (σ. 66)

χαρακτηρισμό μιας «συμφωνίας αορίστου χρόνου», άρα λοιπόν θα ήταν στη βούληση της κάθε πλευράς να απομακρύνει τις βάσεις αφού κατήγγειλε τη συμφωνία. Ουσιαστικά ήταν μία συμφωνία η οποία άφηνε όλους ικανοποιημένους. Αφενός την ελληνική πλευρά, αφού έτσι δε θα είχε κανένα πολιτικό κόστος, αφετέρου την αμερικανική που πίστευε ότι θα βρισκόταν μια φόρμουλα με την οποία στα τέλη του 1988 οι δύο πλευρές θα ανανέωναν περαιτέρω την συνεργασία τους⁴¹. Αξίζει να σημειωθεί ότι η ελληνική κυβέρνηση στο τέλος της κυβερνητικής της θητείας που συνέπιπτε με τη λήξη της ελληνοαμερικανικής συμφωνίας δεν είχε εκφράσει τη θέλησή της να καταγγείλει τη συμφωνία, γεγονός το οποίο σήμαινε την εκκίνηση ενός νέου γύρου διαπραγματεύσεων για την υπογραφή της νέας συμφωνίας του 1990.

⁴¹ Βαληνάκης, *op. cit.*, (σ. 71)

Κεφάλαιο δεύτερο

2.1 Η σημασία των αμερικανικών βάσεων κατά την μεταψυχροπολεμική περίοδο

2.1.1 Θεσμικό πλαίσιο συνεργασίας Ελλάδας - Η.Π.Α. Το 1989 μπορούσε εύλογα να χαρακτηριστεί ως έτος κοσμογονικών αλλαγών καθώς το σύστημα συμμαχιών το οποίο οι Σοβιετικοί είχαν εγκαθιδρύσει με το τέλος του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου κατέρρεε. Οι χώρες του Συμφώνου της Βαρσοβίας στις οποίες ηγεμόνευαν ολοκληρωτικά σοσιαλιστικά καθεστώτα έχαναν ολοένα τη δύναμή τους και την επιρροή τους, χωρίς να διαφαίνεται η άμεση επέμβαση του σοβιετικού παράγοντα για την υποστήριξή τους. Αποκορύφωμα των σαρωτικών αλλαγών που έλαβαν χώρα στην Ανατολική Ευρώπη ήταν αναμφίβολα η πτώση του τείχους του Βερολίνου που χώριζε επί μισό αιώνα περίπου το Βερολίνο σε δυτικό και ανατολικό. Ο σοσιαλισμός ανατράπηκε το 1989 με ειρηνικά μέσα σε όλες τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Τον Φεβρουάριο του 1990 με τον διαφαινόμενο κίνδυνο διάλυσής της, η Ε.Σ.Σ.Δ. αναγκάστηκε να άρει το μονοπώλιο της εξουσίας που κατείχε. Την ίδια περίοδο πραγματοποιήθηκε η απόσχιση των τριών δημοκρατιών της Βαλτικής Χερσονήσου της Εσθονίας, της Λιθουανίας, της Λετονίας από την Ένωση. Η αυξανόμενη δυσανεξία και οι φωνές για απόσχιση των Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών συμπεριλαμβανομένης της ίδιας της Ρωσίας οδήγησε στην κατάρρευση της Ε.Σ.Σ.Δ. Η επίσημη διακήρυξη της διάλυσής της έγινε στις 25 Δεκεμβρίου 1990. Έλαβε τέλος λοιπόν η περίοδος του Ψυχρού Πολέμου στον οποίο ποτέ δεν ενεπλάκησαν στρατιωτικά οι δύο ισχυρότερες δυνάμεις του πλανήτη. Ο «πόλεμος» διεξήχθη με τη μορφή αγώνα επικράτησης σε διάφορους τομείς όπως στα συμβατικά και στα πυρηνικά όπλα, στα δίκτυα συμμαχιών, στην οικονομία και σε οικονομικούς αποκλεισμούς, στην προπαγάνδα, στην κατασκοπεία και στην πρόκληση πολέμων σε περιφερειακό επίπεδο.

Στο παραπάνω πλαίσιο οι Η.Π.Α. θεωρούσαν ότι η απειλή της Ε.Σ.Σ.Δ. ανήκε πια στο παρελθόν. Ο ένας από τους δυο πόλους του Διεθνούς Συστήματος ουσιαστικά εξαφανίστηκε γεωπολιτικά. Όπως είπε και ο Φράνσις Φουκουγιάμα η λήξη του Ψυχρού Πολέμου έφερε το «τέλος της ιστορίας». Πλέον ο κόσμος εισερχόταν σε μια νέα φάση. Οι Αμερικανοί πήραν τη σημαντική απόφαση να παύσουν τη λειτουργία αριθμού βάσεων στην περιοχή της ανατολικής Μεσογείου. Η Ελλάδα μπήκε κι αυτή στο κάδρο αυτής της εξέλιξης. Έτσι με τη συμφωνία που υπογράφηκε στις 8 Ιουλίου 1990, την Συμφωνία Αμοιβαίας Αμυντικής Συνεργασίας (Mutual Defense Cooperation Agreement) MDCA - 90, η Ελλάδα επέτρεπε στην κυβέρνηση των Η.Π.Α. να διατηρεί και να

λειτουργεί στο έδαφός της στρατιωτικές και βοηθητικές «ευκολίες». Απαλείφθηκε έτσι ο όρος «βάσεις». Επίσης ο ανώτερος Έλληνας αξιωματούχος που θα τοποθετούνταν σε καθεμία από τις ευκολίες θα καλούνταν ως «Έλληνας Αντιπρόσωπος» και όχι ως «Διοικητής». Θα υποχρεούνταν να αναφέρει στις ελληνικές αρχές την εφαρμογή και τήρηση των διατάξεων της συμφωνίας σχετικά με τις ευκολίες σε αναγνώριση των ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων. Με αυτή τη συμφωνία καταργούνταν οι βάσεις του Ελληνικού και της Νέας Μάκρης και παρέμενε μόνο το αεροναυτικό σύμπλεγμα της Σούδας, στο οποίο οι Αμερικανοί θα μετέφεραν όλες τις δραστηριότητες της κατηγορημένης βάσης του Ελληνικού. Οι σπουδαιότερες από αυτές τις δραστηριότητες συνοψίζονται στη συντήρηση και υποστήριξη των αεροσκαφών ναυτικής συνεργασίας και αναγνώρισης των Η.Π.Α., εναποθήκευση και συντήρηση πυρομαχικών και ναρκών και στη λειτουργία πτήσεων. Μία άλλη σημαντική παράμετρος της συμφωνίας ήταν ότι ενεργοποιούνταν μια Μικτή Επιτροπή, καθήκον της οποίας ήταν ο χειρισμός και η επίλυση ζητημάτων ή τυχόν διαφορών που ανέκυπταν αναφορικά με την εφαρμογή της. Μέσω της επιτροπής θα υποβαλλόταν στην ελληνική πλευρά προς έγκριση ένα κυλιόμενο πενταετές προτεινόμενο αναπτυξιακό πρόγραμμα για σχέδια που θα μετέβαλλαν τη διαμόρφωση ή τις επιχειρησιακές ικανότητες των ευκολιών. Αυτή η επιτροπή θα συνερχόταν μια φορά κάθε ενενήντα μέρες όπου η ελληνική πλευρά θα γνωστοποιούσε στην αμερικανική τις αποφάσεις της. Η συμφωνία ακόμη προέβλεπε τη σύσταση Συμβουλευτικής Επιτροπής Υψηλού Επιπέδου, η οποία θα συνερχόταν μια φορά κατ' έτος προκειμένου να προβαίνει στη συνολική εξέταση της αμυντικής σχέσης των δύο χωρών. Οι συνεδριάσεις της Επιτροπής θα πραγματοποιούνταν εκ περιτροπής στην Ουάσιγκτον και στην Αθήνα. Η συμφωνία κυρώθηκε από την Βουλή των Ελλήνων (ΒτΕ) τον Αύγουστο 1990 και ανανεωνόταν κάθε έτος για έναν επιπλέον χρόνο⁴².

Όπως ήταν λογικό η κυβέρνηση χαιρέτησε τη συμφωνία, αφού με αυτήν επιβεβαιώνονταν και ενισχύονταν οι μακροχρόνιοι ιστορικοί δεσμοί των δύο χωρών σε αντίθεση με την αντιπολίτευση, η πολιτική ιδεολογία της οποίας της έδινε το βήμα να την επικρίνει και να προβάλλει επιχειρήματα με τα οποία η Ελλάδα, λόγω της μεταβολής του διεθνούς και περιφερειακού περιβάλλοντος, θα μπορούσε να ζητήσει την ολοκληρωτική κατάργησή τους. Έτσι θεωρούσε ότι η συμφωνία δεν διασφάλιζε τα εθνικά συμφέροντα γιατί ήταν ετεροβαρής, ενώ ταυτόχρονα επιδείκνυε τις σχέσεις της χώρας με τον αραβικό

⁴² ΦΕΚ Ν. 1893/Αρ. Φ. 106 *Κύρωση Συμφωνίας Αμοιβαίας Αμυντικής Συνεργασίας* (1990)

κόσμο⁴³.

Το θεσμικό πλαίσιο συνεργασίας παρήγε και την συμφωνία με τίτλο Συνολική Τεχνική Συμφωνία (Comprehensive Technical Agreement/CTA), που κυρώθηκε στις 10 Φεβρουαρίου 2003, η οποία ίσχυε καθ' όλη τη διάρκεια ισχύος της MDCA - 90, όπου ρυθμίζει θέματα νομικού καθεστώτος δυνάμεων Η.Π.Α. σε Ελλάδα και αντίστροφα, όπως της ποινικής δικαιοδοσίας και της ασφάλειας προσωπικού⁴⁴. Η Ελλάδα επίσης υπέγραψε τον Ιούνιο 1996 την Συμφωνία Αμοιβαίας Υποστήριξης για παροχή υπηρεσιών και προμήθειες υλικών (Mutual Logistic Support Agreement/MLSA) όπου και αυτή ανανεώνεται αυτόματα κάθε χρόνο για ένα επιπλέον έτος. Αυτή καθορίζει τους βασικούς όρους, συνθήκες και μηχανισμούς για την αμοιβαία υποστήριξη υλικών και υπηρεσιών⁴⁵.

2.1.2 Η πρώτη τροποποίηση της ελληνοαμερικανικής συμφωνίας του 1990.

Τα χρόνια κύλησαν χωρίς να έχει σημειωθεί κάποια διαφοροποίηση στην πολιτική των Η.Π.Α. απέναντι στην Ελλάδα ως προς το θέμα των στρατιωτικών διευκολύνσεων. Η αεροναυτική βάση της Σούδας στην Κρήτη έπαιξε σημαντικό ρόλο σε αποστολές ανεφοδιασμού αεροσκαφών των Η.Π.Α. για την πραγματοποίηση επιχειρήσεων στην πρώην Γιουγκοσλαβία το 1999, στο Ιράκ το 2001 και 2003. Σε αντιδιαστολή με την βάση της Σούδας, η αεροπορική βάση του Ιντσιρλίκ στην Τουρκία δε χρησιμοποιήθηκε από τις Η.Π.Α. κατά τις προαναφερόμενες επιχειρήσεις, εξαιτίας της άρνησης της Τουρκίας, κάτι το οποίο σίγουρα ενόχλησε τους Αμερικανούς. Άλλωστε πέρα από αυτό, οι σχέσεις Η.Π.Α. και Τουρκίας έχουν επιδεινωθεί το τελευταίο χρονικό διάστημα εξαιτίας της αγοράς του αντιαεροπορικού πυραυλικού συστήματος S-400 από τον μεγάλο γεωπολιτικό αντίπαλο των Η.Π.Α. που δεν είναι άλλος από τη Ρωσία του Βλαντίμιρ Πούτιν. Μετά από αυτή την εξέλιξη έχει έρθει στη σκέψη των Αμερικανών ιθυνόντων το ενδεχόμενο σταδιακής απομάκρυνσης των δραστηριοτήτων της βάσης Ιντσιρλίκ στη Σούδα⁴⁶.

Προς επίρρωση των παραπάνω λεχθέντων η αξία της Σούδας παραμένει το ίδιο ίσως και περισσότερο σημαντική και κατά την μεταψυχροπολεμική περίοδο. Θεωρείται

⁴³ Κουλουμούνδρα *op. cit.*, (σ. 182)

⁴⁴ ΦΕΚ Ν. 3108/Αρ. Φ. 32 Κύρωση Συνολικής Τεχνικής Συμφωνίας (CTA) (2003)

⁴⁵ «Greece - Cooperative Logistics Supply Support Agreement foreign Military Sale Order II Support». (2022) <https://www.dsca.mil/press-media/major-arms-sales/greece-cooperative-logistics-supply-support-agreement-foreign-military> (έγινε πρόσβαση στις 9 Μαρτίου 2023)

⁴⁶ «Αμερικανικό σχέδιο: αντί του Ιντσιρλίκ η Σούδα». *protagon*. (2020) <https://www.protagon.gr/epikairota/amerikaniko-sxedio-anti-tou-intsirlik-i-souda-44342123826> (έγινε πρόσβαση στις 9 Μαρτίου 2023)

γνωστή στους ΝΑΤΟϊκούς κύκλους ως βάση Υποστήριξης Ναυτικής Δραστηριότητας. Διαθέτει ένα εξαιρετικό λιμάνι πολύ μεγάλου βάθους στην Ανατολική Μεσόγειο που διαθέτει την ικανότητα για τη φιλοξενία των μεγαλύτερων αεροπλανοφόρων (κατηγορία *supercarriers*). Εξίσου σπουδαιότητας βάσεις με την βάση της Σούδας που έχει το Πολεμικό Ναυτικό των ΗΠΑ είναι στο Norfolk, στο Puget Sound (ΗΠΑ) και στο Ντουμπάι. Κι αυτό διότι η αποβάθρα βαθέων υδάτων K-14 είναι η μοναδική στο είδος της στη Μεσόγειο που επιτρέπει τον ελλιμενισμό αεροπλανοφόρων. Επιπλέον, στη βάση είναι δυνατός ο ελλιμενισμός και ο ανεφοδιασμός και πυρηνοκίνητων υποβρυχίων. Επίσης, από το 2007, στη ναυτική βάση στεγάζεται το ΝΑΤΟϊκό Ναυτιλιακό Κέντρο Επιχειρησιακής Κατάρτισης (NMIOTC), και συγκεκριμένα στο Βόρειο Τομέα της βάσης (Μαράθι). Η γεωγραφική της θέση είναι ιδανική καθώς τοποθετείται στη διασταύρωση τριών ηπείρων της Ευρώπης, της Μέσης Ανατολής και της Βορείου Αφρικής. Παράλληλα με το λιμάνι βρίσκεται και το αεροδρόμιο στο οποίο δύναται να μετασταθμεύσουν αεροσκάφη εναερίου εφοδιασμού και μαχητικά. Αξίζει να σημειωθεί ότι από τον Οκτώβριο 2020 η Σούδα είναι η βάση του USS Hershel “Woody” Williams. Το τεράστιο αυτό πλοίο έχει ως αποστολή την παροχή στις ΗΠΑ προκεχωρημένης ναυτικής παρουσίας προς την Αφρική και είναι πολλαπλασιαστής ισχύος μέσω διακλαδικών επιχειρήσεων Ναυτικού και Πεζοναυτών. Δύναται να χρησιμοποιείται ταυτόχρονα σαν πλωτή βάση για ανεφοδιασμό του αμερικανικού στόλου αλλά και σαν πλατφόρμα εφόδου και υποστήριξης αμφιβίων επιχειρήσεων. Οι δυνατότητές του επιτρέπουν την πλήρη υποστήριξη μιας μοίρας αεροπλανοφόρου για μεγάλο χρονικό διάστημα⁴⁷.

Έτσι ενώ οι σχέσεις της Τουρκίας με τις Η.Π.Α. αρχίζουν να αποκτούν μια νέα αρνητική διάσταση στην οποία κυριαρχεί ο προβληματισμός και η καχυποψία, στον αντίποδα οι Η.Π.Α. επιχειρούν να προσεγγίσουν περαιτέρω την Ελλάδα. Στο πλαίσιο αυτό με την προτροπή των Η.Π.Α. η ελληνική κυβέρνηση της περιόδου 2015 - 2019 με πρωθυπουργό τον πρόεδρο του Συνασπισμού Ριζοσπαστικής Αριστεράς (ΣΥ.ΡΙΖ.Α.) Αλέξη Τσίπρα ξεκίνησε διαπραγματεύσεις προκειμένου να επέλθει η επικαιροποίηση της MDCA - 90. Επιστέγασμα της άριστης συνεργασίας των δύο πλευρών ήταν η επικύρωση του πρώτου πρωτοκόλλου τροποποίησης της MDCA - 90 από την ΒτΕ την 31 Ιανουαρίου 2020. Με το υπόψη πρωτόκολλο παρέχεται η άδεια στο αμερικανικό κράτος να συντηρεί και να λειτουργεί τις στρατιωτικές και βοηθητικές ευκολίες εντός των

⁴⁷ «Πού βρίσκονται και πόσο αναγκαίες είναι για τις ΗΠΑ οι βάσεις τους στην Ελλάδα». <https://slpress.gr/> (έγινε πρόσβαση στις 30 Νοεμβρίου 2022)

εγκαταστάσεων των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων και συγκεκριμένα στην Αεροπορική Βάση Λάρισας και στη Βάση Αεροπορίας Στρατού Στεφανοβικείου (Αεροδρόμιο Στεφανοβικείου) με την προοπτική λειτουργίας αμερικανικών ευκολιών μελλοντικά και σε άλλες εγκαταστάσεις των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων⁴⁸.

2.1.3 Η δεύτερη τροποποίηση της ελληνοαμερικανικής συμφωνίας του 1990.

Το νέο κυβερνητικό σχήμα που πρόβαλλε από τις βουλευτικές εκλογές του Ιουλίου 2019 ενθάρρυνε την προσπάθεια περαιτέρω τροποποίησης της συμφωνίας MDCA - 90. Με απόφαση του αρμόδιου υπουργού στις 9 Νοεμβρίου 2020 συστάθηκε ομάδα εργασίας διαμόρφωσης αμυντικών πολιτικών για το συντονισμό των ενεργειών ενδεχόμενης αναθεώρησης της MDCA. Μετά από πυρετώδεις συσκέψεις στο ΥΠΕΞ και το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας (ΥΠΕΘΑ) όπου αντηλλάγησαν απόψεις ενόψει της επικείμενης διαπραγμάτευσης πραγματοποιήθηκε συνάντηση με τους εκπροσώπους της αμερικανικής πλευράς στην οποία κατέστη γνωστή στην ελληνική πλευρά η εντολή (mandate) της κυβέρνησης των Η.Π.Α. για προσθήκη νέων τοποθεσιών. Έτσι στις 2 Φεβ 2021 το ΓΕΕΘΑ υπέβαλλε στις αρμόδιες διευθύνσεις των ΥΠΕΘΑ και ΥΠΕΞ πίνακα ο οποίος περιείχε μια δεξαμενή επιδιωκόμενων αντισταθμιστικών ωφελημάτων που θα μπορούσαν να τεθούν προς εξέταση στο σύνολό τους ή εν μέρει προς την αμερικανική πλευρά κατά τη διάρκεια των συζητήσεων. Ο πίνακας είχε ομαδοποιηθεί σε πέντε κατηγορίες (περιοχές, υποδομές, αμερικανική παρουσία, πρόσκτηση νέων συστημάτων και εκπαίδευση) με ανάλογη επιχειρηματολογία και τεκμηρίωση, ενώ το περιεχόμενό του συνδεόταν και με τα αμερικανικά αιτήματα για τις νέες τοποθεσίες και πάντα με γνώμονα την ενίσχυση της ελληνοαμερικανικής συνεργασίας. Στις 22 Μαρτίου 2021 οι εν λόγω ελληνικές προτάσεις επιδόθηκαν στην αμερικανική πλευρά κατά τη διάρκεια σύσκεψης που πραγματοποιήθηκε στο ΓΕΕΘΑ με τη συμμετοχή εκπροσώπων του ΓΕΕΘΑ, ΥΠΕΞ, ΥΠΕΘΑ καθώς και της Γενικής Διεύθυνσης Αμυντικών Εξοπλισμών και Επενδύσεων (ΓΔΑΕΕ). Στις 12 Μαΐου 2021 πραγματοποιήθηκε σύσκεψη της ομάδας εργασίας και εκπροσώπων της πρεσβείας των Η.Π.Α. στην οποία διαμείφθηκαν τα παρακάτω:

α. Η ελληνική πλευρά τόνισε τη σημασία της προσθήκης στο προοίμιο (Preamble) της MDCA των όρων «κανόνας δικαίου» (rule of law) και «κυριαρχικά δικαιώματα» (sovereign rights), όπως αυτοί είχαν διατυπωθεί στις προτάσεις που υποβλήθηκαν προς την αμερικανική πλευρά και οι οποίες ήταν συμβατές με τη

⁴⁸ ΦΕΚ Ν. 4660/Αρ. Φ. 23 *Κύρωση Πρωτοκόλλου Τροποποίησης Συμφωνίας Αμοιβαίας Αμυντικής Συνεργασίας* (2020)

διπλωματική πρακτική των Η.Π.Α. και έχουν χρησιμοποιηθεί και σε άλλες διεθνείς συμφωνίες της υπόψη χώρας. Επισημάνθηκε ακόμη η σπουδαιότητα συμπερίληψης στην MDCA προτεινόμενων από την ελληνική πλευρά τοποθεσιών και ειδικότερα της νήσου Λήμνου.

β. Η αμερικανική πλευρά δια στόματος του ΑΚΑΜ της πρεσβείας των Η.Π.Α. στην Αθήνα γνωστοποίησε ότι οι προτάσεις της ελληνικής πλευράς δεν υπήρχε δυνατότητα να συζητιόντουσαν από τα στελέχη της πρεσβείας των Η.Π.Α. στην Αθήνα, καθώς η εντολή (mandate) που είχε η πρεσβεία των Η.Π.Α. αφορούσε μόνο στα θέματα της χρονικής διάρκειας της MDCA και της συμπερίληψης των τοποθεσιών που προτάθηκαν από την αμερικανική πλευρά. Η πολιτική σύμβουλος της πρεσβείας των Η.Π.Α. στην Αθήνα ανέφερε ότι η αμερικανική πλευρά θα ήταν πρόθυμη να συνυπογράψει ένα κείμενο Κοινής Δήλωσης ή Επιστολής (Joint Statement ή Letter) για την αναθεώρηση της MDCA στο οποίο θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν στοιχεία και προβλέψεις που θα ικανοποιούσαν και τις δύο πλευρές. Στο πλαίσιο αυτό η πλευρά των Η.Π.Α. αιτήθηκε από την ελληνική την αποστολή προσχεδίου κοινής δήλωσης (Draft Joint Statement ή Letter). Από το ΓΕΕΘΑ συντάχθηκε προτεινόμενο προσχέδιο κοινής δήλωσης επί θεμάτων αρμοδιότητας ΥΠΕΘΑ το οποίο διαβιβάστηκε ακολούθως στην αρμόδια διεύθυνση του ΥΠΕΞ. Η προτεραιοποίηση των τοποθεσιών που τέθηκε από την αμερικανική πλευρά ήταν η εξής: Στρατόπεδο Γιαννούλη (Αλεξανδρούπολη), Στρατόπεδο Γεωργούλα (Βόλος), Στρατόπεδο Τριανταφυλλίδη (Πετροχώρι Ξάνθης), Πεδίο Βολής Αετού (Αλεξανδρούπολη), Πεδίο Βολής Λιτόχωρου, Αεροπορική Βάση Ανδραβίδας, Σούδα και λιμένες Αστακού. Οι τοποθεσίες που προτάθηκαν κατά προτεραιότητα από την πλευρά της φιλοξενούσας χώρας ήταν: Αεροπορική Βάση και Ναυτικές εγκαταστάσεις Σκύρου, Αεροπορική Βάση Λήμνου, Στρατόπεδο Γιαννούλη και Στρατόπεδο Κανδηλάπη (Αλεξανδρούπολη), Στρατόπεδο Τριανταφυλλίδη (Πετροχώρι Ξάνθης), Ναύσταθμος Σούδας (Κρήτη). Στις 1 Ιουλίου 2021 πραγματοποιήθηκε σύσκεψη στο ΥΠΕΘΑ με τη συμμετοχή της ομάδας εργασίας, στελεχών του ΥΠΕΞ και εκπροσώπων της πρεσβείας των Η.Π.Α. στην Αθήνα. Οι τοποθεσίες που πρόκρινε εν τέλει η αμερικανική πλευρά για συμπερίληψη στην MDCA περιορίζονταν σε τρεις τοποθεσίες και αυτές ήταν το στρατόπεδο Γιαννούλη (Αλεξ/πολη), το πεδίο ασκήσεων - πεδίο βολών Λιτόχωρου και το στρατόπεδο Γεωργούλα (Βόλος). Κατά τη συζήτηση του προσχεδίου του δεύτερου πρωτοκόλλου τροποποίησης της MDCA η αμερικανική πλευρά ενημέρωσε ότι δεν επιθυμούσε τη συμπερίληψη νέων περιοχών στο πρωτόκολλο τροποποίησης της MDCA και πρότεινε τη

διαγραφή της αντίστοιχης διάταξης. Στο σημείο αυτό η ελληνική πλευρά διαφώνησε με την πρόταση των Η.Π.Α. για την απόσυρση της επίμαχης διάταξης επισημαίνοντας πως η πρόταση τέθηκε για πρώτη φορά κατά τη διαδικασία των διαβουλεύσεων.

Στις 14 Οκτωβρίου 2021 πραγματοποιήθηκε ο 3^{ος} στρατηγικός διάλογος Ελλάδας - Η.Π.Α. στο πλαίσιο του οποίου υπογράφηκε το δεύτερο πρωτόκολλο τροποποίησης της MDCA με βάση το οποίο συμπεριλήφθηκαν στη Συμφωνία τα στρατόπεδα Γεωργούλα Βόλου, Γιαννούλη Αλεξανδρούπολης, το πεδίο ασκήσεων - βολών Λιτόχωρου και η ναυτική βάση Σούδας. Στις 25 Μαΐου 2022 τοποθετείται η έναρξη ισχύος του 2ου Πρωτοκόλλου τροποποίησης όπου και επικυρώθηκε από την ΒτΕ. Επιπλέον της συμπερίληψης νέων περιοχών προβλέφθηκε και η τροποποίηση της διάρκειας ισχύος της MDCA από ανανέωση κατ' έτος αρχικά για μια πενταετία και στη συνέχεια σιωπηρή παράτασή της επ' αόριστο, με δυνατότητα καταγγελίας της κατόπιν γραπτού αιτήματος με διετή προθεσμία⁴⁹.

Έτσι η MDCA όπως έχει διαμορφωθεί μετά τα δύο πρωτόκολλα τροποποίησής της ρυθμίζει μεταξύ άλλων το νομικό καθεστώς των αμερικανικών δραστηριοτήτων εντός των εξής περιοχών/εγκαταστάσεων στην Ελλάδα: Αμερικανική Ευκολία Αεροπορικής Βάσης Σούδας (ΑΕΑΒΣ), μη συνορεύουσες ευκολίες της ΑΕΑΒΣ στο βόρειο τομέα του Ναύσταθμου Κρήτης (περιοχή Μαραθίου), αεροπορική βάση Λάρισας, στρατόπεδο Περισσάκη (Στεφανοβίκειο), λιμένας Αλεξανδρούπολης, στρατόπεδο Γεωργούλα (Βόλος), στρατόπεδο Γιαννούλη (Αλεξανδρούπολη), το πεδίο βολών - ασκήσεων Λιτόχωρου και τη Ναυτική Βάση Σούδας.

2.1.4 Η σημασία της MDCA για την Ελλάδα. Το δεύτερο πρωτόκολλο συνοδεύτηκε από επιστολή που απεύθυνε ο υπουργός εξωτερικών των Η.Π.Α. Antony Blinken προς τον Έλληνα πρωθυπουργό στην οποία γίνεται μνεία στο ρόλο της Ελλάδας ως περιφερειακού ηγέτη και πυλώνα σταθερότητας, επαναβεβαιώνεται η δέσμευση των δύο χωρών για περαιτέρω εμβάθυνση και επέκταση της στρατηγικής αμυντικής σχέσης τους με χρήση του όρου «Strategic Defense Partnership». Αναγνωρίζεται από πλευράς Η.Π.Α. ο ζωτικός ρόλος της ΑΕΑΒΣ και των λοιπών ελληνικών εγκαταστάσεων στον ηπειρωτικό χώρο ή τα νησιά (on the mainland or islands), όπου δύνανται να εκπαιδεύονται ή να αναπτύσσονται αμερικανικές δυνάμεις, σημειώνεται η επιδίωξη συνέχισης της στενής διμερούς συνεργασίας μέσω των προγραμμάτων FMS (Foreign Military Sales), EDA (Excess Defense Articles), IMET (International Military Education

⁴⁹ ΦΕΚ Ν. 4932/Αρ. Φ. 95/Α/13-5-2022 *Κύρωση Δεύτερου Πρωτοκόλλου Τροποποίησης Συμφωνίας Αμοιβαίας Αμυντικής Συνεργασίας* (2022)

and Training) και μέσω χρηματοδότησης από το αμερικανικό υπουργείο άμυνας. Τονίζεται η επιδίωξη συνέχισης των κοινών ασκήσεων και συνεκπαιδεύσεων. Υποστηρίζεται από πλευράς Η.Π.Α. ο στόχος της Ελλάδας να καταστεί περιφερειακός κόμβος υπηρεσιών συντήρησης, λογιστικής υποστήριξης και εκπαιδεύσεων (regional maintenance, logistics and training hub). Αποτυπώνεται η αποφασιστικότητα των δύο χωρών για αμοιβαία προστασία της κυριαρχίας και εδαφικής ακεραιότητάς τους ενάντια σε ενέργειες που απειλούν την ειρήνη συμπεριλαμβανομένου της ένοπλης επίθεσης ή σχετικής απειλής. Αναγνωρίζεται από πλευράς Η.Π.Α. η σταθερή δέσμευση της Ελλάδας στο διάλογο με τους γείτονές της και η προσήλωσή της στην ειρηνική επίλυση των όποιων διαφορών μέσω της διπλωματίας και σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο. Γίνεται ιδιαίτερη μνεία ότι οι Η.Π.Α. αναγνωρίζουν το σεβασμό της κυριαρχίας, της εδαφικής ακεραιότητας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων και δικαιοδοσίας σύμφωνα με το Δίκαιο της Θάλασσας, καθώς και στη δέσμευση της κυβέρνησης Biden για διασφάλιση της ευημερίας στην Ανατολική Μεσόγειο. Μετά την ολοκλήρωση του Στρατηγικού Διαλόγου διανεμήθηκε στον τύπο κοινή δήλωση (Joint Statement), η οποία όσον αφορά στη θεματική ενότητα αρμοδιότητας ΥΠΕΘΑ, βρίσκεται σε γενικές γραμμές στο πνεύμα της ανωτέρω επιστολής Blinken δίνοντας εκ νέου έμφαση στη στρατηγική αμυντική σχέση των δύο χωρών. Επιπλέον γίνεται αναφορά στα εξοπλιστικά προγράμματα των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων αμερικανικού ενδιαφέροντος, όπως η αναβάθμιση των Α/Φ F-16 της Πολεμικής Αεροπορίας (ΠΑ), των Ε/Π Sikorsky S-70 του Πολεμικού Ναυτικού (ΠΝ), Α/Φ ναυτικής συνεργασίας P-3B, η προμήθεια των Ε/Π MH-60R για το ΠΝ, καθώς και η εκδήλωση ενδιαφέροντος από την ελληνική πλευρά για το πρόγραμμα των Α/Φ F-35. Εδώ κρίνεται σκόπιμο να παρατεθεί η πρωτοβουλία του Γερουσιαστή Προέδρου της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων Robert Menendez (και του Γερουσιαστή Marco Rubio) που αφορά στην αμυντική και κοινοβουλευτική συνεργασία Ελλάδας - Η.Π.Α. Περιλαμβάνει τον πλήρη κατάλογο των πάγιων αιτημάτων της Ελλάδας προς το Κογκρέσο στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας. Στις 27 Δεκεμβρίου 2021 υπογράφηκε από τον Πρόεδρο των Η.Π.Α. ως μέρος του συνολικού εγκριθέντος από τη Βουλή των Αντιπροσώπων και την Αμερικανική Γερουσία κείμενο Αμυντικού Προϋπολογισμού των Η.Π.Α. (National Defense Authorization Act, NDAA) έτους 2022. Προωθεί την άμεση δανειοδότηση της Ελλάδας με νέα αμυντικά συστήματα, παράδοση κατά προτεραιότητα πλεονάζοντος στρατιωτικού υλικού, ενδεχόμενη παράδοση μαχητικών πέμπτης γενιάς F-35 όταν η Ελλάδα είναι έτοιμη για την αγορά τους, ανανέωση της συνεργασίας στην στρατιωτική εκπαίδευση προβλέπει τη δημιουργία

ενός διαμετακομιστικού κέντρου Joint Mobility Processing Center στην περιοχή της Σούδας, καθώς και συγκρότηση ομάδας έξι Γερουσιαστών για παρακολούθηση των εργασιών του «σχήματος 3+1» ήτοι Ελλάδα - Κύπρος - Ισραήλ και Η.Π.Α., συμπεριλαμβανομένης της θαλάσσιας ασφάλειας, της αμυντικής συνεργασίας και της ενέργειας⁵⁰.

Θα πρέπει να γίνει ιδιαίτερη αναφορά για το άρθρο IX της συμφωνίας MDCA. Το συγκεκριμένο άρθρο αναφέρεται στην αμυντική βοήθεια που είναι διατεθειμένη να παράσχει η κυβέρνηση των Η.Π.Α. στην Ελλάδα. Πρόκειται για την παροχή πλεονάζοντος υλικού κατάλληλου για τις ανάγκες εκσυγχρονισμού των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων λαμβάνοντας στο μέτρο του εφικτού τόσο τις ποιοτικές όσο και τις ποσοτικές ανάγκες του προγράμματος εκσυγχρονισμού τους. Αναφέρεται στην υποχρέωση των Η.Π.Α. να εξετάζει με κάθε προσοχή κάθε επιπρόσθετη ανάγκη που τυχόν θα προκύψει⁵¹. Σε εφαρμογή του εν λόγω άρθρου στις 1 Νοεμβρίου 2021 υπογράφηκε στην Αθήνα η εφαρμοστική διευθέτηση (Implementing Arrangement) – IA συμφωνίας MDCA. Η υπόψη IA κατά δήλωση της αμερικανικής πλευράς είναι σπουδαία για την εξασφάλιση της δυνατότητας χρηματοδότησης και υλοποίησης των κατασκευαστικών έργων που εγκρίθηκαν κατά τις συναντήσεις της Μικτής Επιτροπής της ελληνοαμερικανικής συνεργασίας καθώς και τυχόν νέων έργων που πρόκειται να εγκριθούν στο μέλλον. Εξαιτίας της πρόσφατης τροποποίησης της MDCA με το δεύτερο πρωτόκολλο τροποποίησης καθώς και της εξέλιξης των έργων υποδομής με αμερικανική χρηματοδότηση θα απαιτηθεί εν ευθέτω χρόνο η επικαιροποίηση της IA με την συμπερίληψη σε αυτή των τεσσάρων νέων περιοχών της MDCA. Καθώς και ανά διαστήματα τροποποίησή της για την προσθήκη νέων έργων. Υπ' αυτό το πρίσμα τον Αύγουστο του 2022 πραγματοποιήθηκε η πρώτη τροποποίηση της IA μέσω ανταλλαγής επιστολών μεταξύ USEUCOM και ΓΕΕΘΑ για την προσθήκη υποδομών στην 110 Πτέρυγα Μάχης (ΠΜ) στη Λάρισα⁵².

2.1.5 Η πραγματοποίηση του 4ου Στρατηγικού Διαλόγου Ελλάδας – Η.Π.Α.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί και η πραγματοποίηση του 4ου Στρατηγικού

⁵⁰ «Joint Statement on Third United States – Greece Strategic Dialogue». US Embassy & Consulate in Greece» (2021). <https://gr.usembassy.gov/joint-statement-on-third-united-states-greece-strategic-dialogue/> (έγινε πρόσβαση στις 9 Μαρτίου 2023)

⁵¹ ΦΕΚ Ν. 1893/Αρ. Φ. 106 (1990)

⁵² «Joint Statement on Third United States – Greece Strategic Dialogue». US Embassy & Consulate in Greece (2021). <https://gr.usembassy.gov/ambassador-pyatts-remarks-at-signing-ceremony-of-the-u-s-greece-mutual-defense-cooperation-agreement-mdca-implementing-arrangement/> (έγινε πρόσβαση στις 9 Μαρτίου 2023)

Διαλόγου μεταξύ των χωρών Ελλάδας και Η.Π.Α. στις 21 Φεβρουαρίου 2023 στον οποίο συζητήθηκαν σημαντικά θέματα και επαναβεβαιώθηκε το ιδιαίτερα θερμό κλίμα στις σχέσεις των δύο χωρών. Δόθηκε έμφαση στη συνεχή αναβάθμιση της αгаστής συνεργασίας των χωρών και στην επιθυμία συνέχισης αυτής της σχέσης και από τις δύο πλευρές. Άλλωστε η σχέση αυτή διαθέτει γερά θεμέλια αφού στηρίζεται στις κοινές αξίες και στη συν-αντίληψη του γεωπολιτικού περιβάλλοντος της περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου⁵³.

Ξεκινώντας από τα ζητήματα περιφερειακού ενδιαφέροντος ο Αμερικανός ΥΠΕΞ κ. Antony J. Blinken και ο Έλληνας ΥΠΕΞ Νικόλαος Δένδιας φανέρωσαν την υποχρέωσή τους ώστε να διαδοθεί περαιτέρω η ειρήνη και η ομαλότητα στην περιοχή της Ευρώπης ειδικά τώρα που είναι σε εξέλιξη ο ρωσοουκρανικός πόλεμος. Οι δύο αξιωματούχοι εξέφρασαν την αδιάκοπη συμπαράστασή τους στη χώρα της Ουκρανίας της οποίας επλήγη η εδαφική ακεραιότητα από τη ρωσική εισβολή. Οι Η.Π.Α. χαιρέτησαν την ουσιαστική συνδρομή της Ελλάδας στον δοκιμαζόμενο ουκρανικό λαό καθώς και την στήριξη της ουκρανικής επιθυμίας για ένταξη στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπλέον σε ζητήματα ανθρωπιστικά αντηλλάγησαν απόψεις στο πλαίσιο της προσπάθειας ανακούφισης των ανθρώπων που δοκιμάστηκαν από τους καταστροφικούς σεισμούς στην Τουρκία αλλά και στην δοκιμασία του συριακού λαού από τη συνέχιση του εμφυλίου πολέμου που ταλανίζει τη χώρα πάνω από μια δεκαετία. Οι δύο αξιωματούχοι ανέπτυξαν εκτενώς τα θέματα που αφορούν στην ευαίσθητη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου τονίζοντας τη σημασία στον αλληλοσεβασμό των χωρών αναφορικά με την κυριαρχία και τα κυριαρχικά τους δικαιώματα, καθώς και στην επίκληση στο διεθνές δίκαιο ως το μέσο επίλυσης διακρατικών διαφορών. Εξέφρασαν την θέλησή τους για αгаστή συνεργασία ώστε να διασφαλιστεί η σταθερότητα και η ειρήνη στην περιοχή. Επίσης συζητήθηκε το πόσο επωφελής είναι η προώθηση της τριμερούς συνεργασίας μεταξύ Ελλάδας Κύπρου Ισραήλ και Η.Π.Α. με τις επαφές υψηλού επιπέδου αντιπροσωπειών και ομάδων εργασίας των εν λόγω χωρών.

Επισημάνθηκε ο σπουδαίος ρόλος της Ελλάδας στον τομέα του μεταναστευτικού ζητήματος, όπου με τα βήματα προόδου που η ελληνική πλευρά έχει επιτελέσει στην παροχή ασύλου για τους μετανάστες και πρόσφυγες επιβεβαιώνει το ανθρωπινό πρόσωπο του ελληνικού λαού.

⁵³ «4^{ος} Στρατηγικός Διάλογος Ελλάδας – Η.Π.Α.: Το κοινό ανακοινωθέν – Τι αναφέρεται για τα επίμαχα περιφερειακά ζητήματα, την Άμυνα και την Ασφάλεια (2021). <https://www.libre.gr/2023/02/22/4os-stratigikos-dialogos-elladas-ipa/> (έγινε πρόσβαση στις 5 Σεπτεμβρίου 2023)

Στον νευραλγικό τομέα της άμυνας χαιρετίστηκε η συμφωνία και η επικύρωση της συμφωνίας αμοιβαίας αμυντικής συνεργασίας (MDCA) που υπογράφηκε το 2022 με την οποία επιβεβαιώνεται για μια ακόμη φορά οι στενοί και διαχρονικοί δεσμοί μεταξύ των δύο χωρών. Στο πλαίσιο αυτό οι δυο χώρες αναθερμαίνουν την φιλία και προσήλωσή τους στην στρατηγική εταιρική σχέση που έχει αναπτυχθεί ιδιαίτερα στην τωρινή κρίσιμη συγκυρία για την Ευρώπη. Και τα δύο κράτη επανατοποθετήθηκαν στη δέσμευσή τους για την υπεράσπιση της περιφερειακής ασφάλειας διατηρώντας τις θεμελιώδεις αρχές κυριαρχίας, ανεξαρτησίας και εδαφικής ακεραιότητας. Ο ΥΠΕΞ των Η.Π.Α. εξέφρασε στον Έλληνα ομόλογό του την ευαρέσκειά του για τις σπουδαίες διευκολύνσεις που παρέχει ο λιμένας της Αλεξανδρούπολης στις ΝΑΤΟϊκές δυνάμεις στον τομέα διοικητικής μέριμνας. Εξήραν και οι δύο πλευρές την αδιάκοπη συνεργασία που αναπτύσσεται μεταξύ των Ενόπλων Δυνάμεων με τη συνεκπαίδευση και την πραγματοποίηση κοινών ασκήσεων τόσο σε διμερές όσο και σε πολυμερές επίπεδο. Επισημάνθηκε ότι το πλήθος των δραστηριοτήτων ενδυναμώνει τη διαλειτουργικότητα και τη συνεργασία περιφερειακά στην Ευρώπη, την Ανατολική Μεσόγειο, τη Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή. Δε θα ήταν δυνατό να λείπει από τη συζήτηση και η προσπάθεια της Ελλάδας να εκσυγχρονίσει τις Ένοπλες Δυνάμεις της με την αγορά αμυντικού υλικού το οποίο θα προσδώσει προστιθέμενη αξία στο κύρος και της ίδιας αλλά και της Συμμαχίας.

Η συζήτηση επεκτάθηκε και σε άλλα ενδιαφέροντα θέματα. Επιδοκιμάστηκε από την αμερικανική πλευρά ο σχεδιασμός που υλοποιήθηκε από το αρμόδιο υπουργείο για την αντιμετώπιση δασικών πυρκαγιών. Η ελληνική πλευρά αξιολόγησε θετικά την ενεργητική παρουσία της στον βελτιωμένο τελευταία Μηχανισμό Πολιτικής Προστασίας της ΕΕ και στην ευρωπαϊκή συγκέντρωση πόρων που είναι γνωστή ως «rescEU», περιλαμβάνοντας τις προσπάθειες για τη διάθεση εφοδίων σε μη συνήθεις συνθήκες και τη συνεισφορά σε μια εφεδρική πυροσβεστική δύναμη της ΕΕ.

Προς επίρρωση των ανωτέρω λεχθέντων ο εν λόγω μηχανισμός λειτούργησε με πολύ καλά αποτελέσματα στις μεγάλες και δύσκολες πυρκαγιές που συνέβησαν τον θερμότερο Ιούλιο των τελευταίων χρόνων. Η ελληνική πλευρά σημείωσε πως στοχεύει να συνεχίσει την επίτευξη προόδου σε ζητήματα που αφορούν την κοινή εκπαίδευση, τον εφοδιασμό σε υλικά έκτακτης ανάγκης και τον εκσυγχρονισμό των πρωτοκόλλων πολιτικής προστασίας της, εκφράζοντας τις ευχαριστίες της προς την αμερικανική πλευρά αναφορικά με την επιπλέον τεχνική βοήθεια με την οποία συνέδραμε την Ελλάδα.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες προσκάλεσαν στελέχη του Ελληνικού Πυροσβεστικού Σώματος προκειμένου να συμμετάσχουν σε εκπαιδευτική επίσκεψη στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού υπό την αιγίδα της Δασικής Υπηρεσίας των ΗΠΑ και της USAID. Και οι δύο πλευρές εκδήλωσαν προθυμία στο ενδεχόμενο συνεργασίας στην αποτροπή και αντιμετώπιση φυσικών και τεχνητών καταστροφών. Αυτό γίνεται στις μέρες μας όλο και πιο επίκαιρο καθώς σε όλο τον πλανήτη συμβαίνουν δυσάρεστα γεγονότα εξαιτίας της κλιματικής κρίσης.

Οι επικεφαλής των δύο χωρών υπογράμμισαν την χωρίς χρονοτριβή μορφή επέκτασης της συνέργειας στο πλαίσιο της ενεργειακής ασφάλειας όπου διογκώθηκε από την έναρξη των εχθροπραξιών Ρωσίας και Ουκρανίας. Ο αξιωματούχος των Η.Π.Α. ανέφερε την ανοδική πορεία της Ελλάδας σε δραστηριότητες που θα ενδυναμώσουν την περιφερειακή ασφάλεια, με σημαντικότερη εκείνη της λειτουργίας της Μονάδας Επαναεριοποίησης Πλωτής Αποθήκευσης στο σημαντικό λιμάνι της Αλεξανδρούπολης.

Η ελληνική πλευρά αναφέρθηκε στην αξία των ερευνών φυσικού αερίου από το Ισραήλ, την Κύπρο και την Αίγυπτο ως εν δυνάμει ωφέλιμες πηγές για τη διαφοροποίηση του ενεργειακού μείγματος της περιοχής και επεσήμανε τις δικές της προσπάθειες ανακάλυψης φυσικού αερίου στην ευρύτερη περιοχή της Κρήτης ως αξιόλογες για την απελευθέρωση του πλήρους δυναμικού της Ανατολικής Μεσογείου.

Οι δύο συμμαχικές χώρες υπογράμμισαν ακόμη ότι η επιτάχυνση εργασιών που θα μπορούσαν να ενώσουν την Ευρώπη με την Αφρική και την Ασία, όπως αρκετές προσφερόμενες ηλεκτρικές διασυνδέσεις, θα εξασφαλίσουν περισσότερο στην Ευρώπη την επιδιωκόμενη καθαρότερη ενέργεια ενώ θα υποστηρίξουν την οικονομική ανάπτυξη ολόκληρης της περιοχής. Η Ελλάδα επανέλαβε επίσης την υποστήριξή της σε πιο παραδοσιακά έργα ενεργειακής υποδομής στην Ανατολική Μεσόγειο. Και τα δύο μέρη σημείωσαν την ανάγκη να συνεχιστεί η ανάπτυξη υποδομών ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και η Ελλάδα τόνισε τα εγκαίνια του μεγαλύτερου ηλιακού πάρκου της χώρας στην Κοζάνη. Οι Ηνωμένες Πολιτείες ενθάρρυναν την Ελλάδα να συνεχίσει να σημειώνει πρόοδο στον φιλόδοξο στόχο της για σταδιακή κατάργηση του άνθρακα έως τα τέλη του 2028.

Η αμερικανική πλευρά αναφέρθηκε στο γεγονός της προσπάθειας της Ελλάδας για την μετατροπή κύριων νησιών σε βιώσιμους πράσινους προορισμούς και τον σκοπό της για τον ορισμό του δέκα τοις εκατό των θαλασσών της ως μη αλιευτικές ζώνες. Οι Ηνωμένες Πολιτείες υποδέχθηκαν θερμά την ηγεσία της Ελλάδας αναφορικά με τα περιβαλλοντικά ζητήματα και την επιδοκίμασε για την επιλογή της να διοργανώσει το 9ο

Συνέδριο Our Ocean το 2024, του οποίου στόχος είναι η ευόδωση των διεθνών ενεργειών για την εξασφάλιση της υγείας και ασφάλειας των ωκεανών, των κλιματικών στόχων και της γαλάζιας οικονομίας, συμπεριλαμβανομένων των ενεργειών για την δημιουργία των συνθηκών εκείνων που θα προάγουν δράσεις με στόχο την περιστολή της παγκόσμιας αύξησης της θερμοκρασίας στους 1,5 βαθμούς Κελσίου. Και οι δύο πλευρές τόνισαν τη σπουδαιότητα της επιτάχυνσης της απεμπλοκής από τις ανθρακούχες εκπομπές του ναυτιλιακού τομέα όχι πέρα του 2050. Οι δύο πλευρές αναφέρθηκαν στα σημαντικά βήματα που πραγματοποιήθηκαν στον εμπορικό τομέα και στις επενδύσεις μεταξύ Ελλάδας και Ηνωμένων Πολιτειών και σημείωσαν την αξία της έκθεσης πεπραγμένων της θετικής πορείας που υλοποιήθηκε από το Συμβούλιο Εμπορίου και Τεχνολογίας ΗΠΑ – ΕΕ. Υπογραμμίζοντας την ανάγκη ενδυνάμωσης του εμπορίου και της ασφάλειας των εφοδιαστικών αλυσίδων, η ελληνική πλευρά γνωστοποίησε την παροχή συνδρομής στην Κοινή Δήλωση για τη Συνεργασία στις Παγκόσμιες Αλυσίδες Εφοδιασμού. Και τα δύο μέρη προετοιμάζουν τη σύγκλιση μιας εναρκτήριας συνάντησης της Συμφωνίας Επιστήμης και Τεχνολογίας ΗΠΑ – Ελλάδας. Η Ελλάδα τόνισε τη σπουδαιότητα της διμερούς συνεργασίας σε συστήματα υγειονομικού και φυτοϋγειονομικού ελέγχου προκειμένου να εισαχθούν τα ελληνικά γεωργικά προϊόντα διατροφής στις Ηνωμένες Πολιτείες. Οι Ηνωμένες Πολιτείες υπογράμμισαν την θετική πορεία που έχει επιτευχθεί από την 83η Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης, η οποία συνέβαλε στην τοποθέτηση της Ελλάδας ως τεχνολογικού κόμβου και συνετέλεσε στην πραγματοποίηση των αυξανόμενων αμερικανικών και διεθνών επενδύσεων στους τομείς της τεχνολογίας και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Οι αξιωματούχοι των δύο χωρών εξέφρασαν την ικανοποίησή τους για την υπογραφή του Μνημονίου Συναντίληψης του 2022 μεταξύ Ελλάδας και Ηνωμένων Πολιτειών για τον τουρισμό και δεσμεύτηκαν εκ νέου για την διάδοση του τουρισμού, των επενδυτικών ευκαιριών, της τουριστικής εκπαίδευσης και των ανταλλαγών πληροφοριών. Οι Ηνωμένες Πολιτείες συνεχάρησαν την Ελλάδα για την δίχως καθυστέρηση ολοκλήρωση των πληρωμών των δανείων της από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την επιτυχή αποχώρηση από το ενισχυμένο πλαίσιο οικονομικού ελέγχου της ΕΕ, εξελίξεις που φανερώνουν την αξιοπιστία της Ελλάδας ως χώρας προορισμού για ξένες επενδύσεις. Οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ελλάδα υπογράμμισαν τις άοκνες προσπάθειες της Ελλάδας για την δημιουργία ενός μηχανισμού ελέγχου για τις άμεσες ξένες επενδύσεις.

2.1.6 Η στρατηγική σημασία της βάσης της Σούδας τον 21^ο αιώνα. Στις μέρες μας το αεροναυτικό σύμπλεγμα της Σούδας αποκτά ακόμη μεγαλύτερη

γεωπολιτική βαρύτητα αν αναλογιστεί κανείς το γεγονός της προοπτικής ύπαρξης κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στα νότια και νοτιοδυτικά της Κρήτης, σε συνάρτηση με τη στοχοποίηση της νήσου από το νέο-οθωμανικό καθεστώς του νυν Προέδρου της Τουρκίας. Μετά από διενέργεια μελέτης του Ινστιτούτου Ενέργειας Νοτιοανατολικής Ευρώπης (IENE) θεωρείται αρκετά πιθανό να υφίσταται ένα αρκετά μεγάλο μέγεθος κοιτασμάτων περί τα ενενήντα τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια, το οποίο συνάγεται από τα ερευνητικά δεδομένα που έχουν προκύψει από τις σεισμικές έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί και οι οποίες έχουν εντοπίσει συγκεκριμένες γεωλογικές δομές με υψηλή πιθανότητα να υπάρχουν εκεί κοιτάσματα. Στο πλαίσιο αυτό η ελληνική πλευρά προωθεί στρατηγική συνεργασία με το πολεμικό ναυτικό των Η.Π.Α. που ελλιμενίζει τα σκάφη του στο λιμάνι της Σούδας. Τώρα περισσότερο από ποτέ κρίνεται σκόπιμη αυτή η συνεργασία λόγω της πρόσφατης σύναψης του τουρκολιβυκού μνημονίου συνεργασίας το 2019 για την οριοθέτηση περιοχών θαλάσσιας δικαιοδοσίας στην Ανατολική Μεσόγειο. Αξίζει να επισημανθεί ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση εναντιώνεται στην ύπαρξη ενός τέτοιου μνημονίου το οποίο παραβιάζει κατάφωρα το διεθνές δίκαιο της θάλασσας και τα κυριαρχικά δικαιώματα τρίτων χωρών και συγκεκριμένα της Ελλάδας. Μετά από αυτή την εξέλιξη η αεροναυτική βάση της Σούδας παραμένει στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος και αναβαθμίζεται ο ρόλος της στην περιοχή. Η Ελλάδα ενεργοποιεί την αμυντική της διπλωματία προσθέτοντας νέα δεδομένα τα οποία θα αυξήσουν το γεωπολιτικό της ρόλο στην Ανατολική Μεσόγειο⁵⁴.

Προς επίρρωση των ανωτέρω, το ελληνικό πολεμικό ναυτικό υλοποίησε κύκλο συνομιλιών στις εγκαταστάσεις του 6ου Αμερικανικού Στόλου από 12 έως 14 Οκτωβρίου 2021 με τον επόμενο κύκλο να διεξάγεται στην Αθήνα εντός του 2023. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η περίπτωση πρόσκτησης παράκτιων περιπολικών (ΠΠ) από τις Η.Π.Α. Στις 31 Μαΐου 2019 η στρατιωτική ηγεσία γνωμοδότησε θετικά για την ενεργοποίηση υποπρογράμματος το οποίο αφορούσε στην πρόσκτηση δύο σκαφών τύπου Island Class σε κατάσταση ως έχει (as is where is) με δικαίωμα προαίρεσης επιπλέον δύο σκαφών, τα οποία αναμένεται να αποδεσμευθούν ως πλεονάζον πολεμικό υλικό (Excess Defense Articles). Μετά από σχετική ενημέρωση τον Φεβρουάριο 2021 από το Γραφείο Αμυντικών Προγραμμάτων και Συνεργασίας (Office of Defense Cooperation - ODC) και ενόψει επικείμενης απόφασης από την αρμόδια αμερικανική αρχή επί του καθορισμού των χωρών στις οποίες είναι δυνατόν να αποδοθούν πλοία

⁵⁴ «Γεωτρύπανα στο Ιόνιο το 2024 και στην Κρήτη το 2025». <https://www.capital.groikonomia/3679835> (έγινε πρόσβαση στις 10 Μαρτίου 2023)

EDA μετά την αποδέσμευσή τους από τις Η.Π.Α. απεστάλη επιστολή προς την ελληνική πλευρά για το ενδεχόμενο πρόσκτησης οκτώ συνολικά σκαφών και συγκεκριμένα τεσσάρων τύπου Island και τεσσάρων τύπου PROTECTOR. Προσωπικό του ΠΝ διεξήγε αυτοψία σε τέσσερα ΠΠ που ελλειμενίζονται στο Μπαχρέιν. Ακολούθησε διαβούλευση με την αμερικανική πλευρά για την συνδιαμόρφωση των όρων για την πρόσκτηση των ανωτέρω σκαφών με τηλεδιασκέψεις καθώς και Work Definition Conference με την αμερικανική πλευρά στο ΓΕΝ. Στην παρούσα φάση είναι σε εξέλιξη η ενεργοποίηση πρόσκτησης τεσσάρων σκαφών αντί των δύο (+2 option)⁵⁵.

2.1.7 Ο ρόλος του λιμένα της Αλεξανδρούπολης⁵⁶. Μια αποκαλυπτική γεωπολιτική ανάλυση για το ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει ο λιμένας της Αλεξανδρούπολης και τις ευκολίες που παρέχουν στις αμερικανικές ένοπλες δυνάμεις παρέχεται από το Εβραϊκό Ινστιτούτο Εθνικής Ασφάλειας της Αμερικής Jewish Institute for National Security of America (JINSA), το οποίο αποτελεί δεξαμενή σκέψης του εβραϊκού λόμπι των Η.Π.Α. Αναφέρει λοιπόν την ξεχωριστή θέση που κατέχει ο λιμένας της Αλεξανδρούπολης για τη στρατηγική των Η.Π.Α. και τα επιχειρησιακά σχέδια της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας σε ένα ολοένα αυξανόμενο ανταγωνιστικό περιβάλλον που το επιδεινώνει η Ρωσία και η Κίνα. Το Ινστιτούτο έχει επικεντρωθεί στη σημασία της Ελλάδας για τις ευρω-ατλαντικές δομές καθώς σε τοποθέτησή του έχει αναφέρει τον τρόπο με τον οποίο η Ελλάδα μπορεί να αναρριχηθεί σε ΝΑΤΟϊκή κλίμακα για την προβολή ισχύος μέχρι τον Ινδικό ωκεανό, αποτυπώνοντας το τι καλύπτεται πίσω από την Συμφωνία Ελλάδας - Η.Π.Α. για τις ευκολίες και τα σχήματα πολυμερούς συνεργασίας στην περιοχή ενδιαφέροντος. Στην πιο πρόσφατη έκθεσή του με τίτλο «Λιμάνι σε καταιγίδα: Ενίσχυση της συνεργασίας Η.Π.Α. - Ελλάδας στην Αλεξανδρούπολη» αναφέρονται λεπτομερειακά τα σημεία για τα οποία ο λιμένας της πρωτεύουσας του ακριτικού νομού που ήδη μαζί με τις συμπληρωματικές στο πολιτικό και στρατιωτικό πεδίο υποδομές της περιοχής αξιοποιείται ευρέως από το ΝΑΤΟ, συνιστά σπουδαίο «περιουσιακό στοιχείο» για τον άξονα της ευρωατλαντικής συμμαχίας. Σύμφωνα με όσα περιγράφει το Ινστιτούτο, η επίθεση του Ρωσικού Στρατού στην Ουκρανία μεταφέρει τη γεωστρατηγική βαρύτητα της Ευρώπης στα Ανατολικά, αλλά επιπλέον και - λόγω των ενεργειακών και υλικοτεχνικών προκλήσεων που δημιουργεί - στα νότια. Τούτο με τη

⁵⁵ «Περιπολικά τύπου «Island» μπορούν να γίνουν ελληνικά;» Άμυνα & Διπλωματία (2022). <https://www.amynanet.gr/author/ilias-ntaloumis> (έγινε πρόσβαση στις 11 Μαρτίου 2023)

⁵⁶ «Οι ανεξάντλητες δυνατότητες της αμερικανικής βάσης στην Αλεξανδρούπολη». <https://www.ieidiseis.gr/paixnidia-eksousias/161597/> (έγινε πρόσβαση στις 21 Δεκεμβρίου 2022)

σειρά του ανεβάζει το νόημα της συνέργειας των δύο χωρών, αφού το Ελληνικό κράτος χορηγεί στις Η.Π.Α. και στους συμμάχους τους της Ευρώπης ένα καθοριστικό πλεονέκτημα με τη μορφή του λιμένα της Αλεξανδρούπολης βόρεια θαλάσσια σύνορα του Αιγαίου. Το λιμάνι του ακριτικού νομού σημειώνει η έκθεση προσπερνά σημεία με συμφόρηση ελεγχόμενα από μια αναξιόπιστη και συχνά ανταγωνιστική Τουρκία για την οποία τονίζεται ότι το σημερινό καθεστώς τείνει να απομακρυνθεί από τον εδώ και δεκαετίες ρόλο της ως αξιόπιστου νοτιοανατολικού πυλώνα του Βορειοατλαντικού Συμφώνου, παρέχει δε ξεχωριστές περιστάσεις για την επιτυχία του κοινού διατλαντικού σκοπού της ελάττωσης του επιβλαβούς εθισμού της Ευρώπης από τη ρωσική ενέργεια. Συγχρόνως δύναται να αυξήσει τις πιθανότητες προβολής ισχύος του NATO στην βαθμιαία κλιμάκωση της αμφισβήτησης που καλλιεργείται στην Ανατολική Μεσόγειο, στη Χερσόνησο του Αίμου και στον Εύξεινο Πόντο αλλά και να εξασφαλίσει ότι οι διαθέσιμες προϊόντων της Ουκρανίας θα εξακολουθήσουν να απλώνονται στις αγορές της Μέσης Ανατολής, της Αφρικής και της Ασίας όπου караδοκεί η απειλή του επισιτιστικού ελλείμματος ασφάλειας - και συνάμα με αυτό της αυξανόμενης οικονομικής και πολιτικής έλλειψης σταθερότητας - σε κράτη σαν την Αίγυπτο, τον Λίβανο, την Λιβύη και την Υεμένη. Όπως διαπιστώνεται οι έως τώρα κινήσεις των Η.Π.Α. δεν έχουν εξαντλήσει τα περιθώρια και πρέπει να εντατικοποιηθούν ώστε να επέλθει η ενοποίηση των υποδομών της Ηπείρου με την Ανατολική Μεσόγειο και να καταστεί δυνατός ο περισσότερο αποτελεσματικός ρους ενέργειας και δυνάμεων στη Βόρεια και Ανατολική Ευρώπη και των εξαγωγών τροφίμων προς τη Νότια Ευρώπη. Αναφορικά με τον προωθούμενο σκοπό για ελάττωση της «ενεργειακής εξάρτησης» της Ευρώπης από τη Ρωσία, η έκθεση κατατάσσει την Αλεξανδρούπολη ένα ζωτικό, αν και υποτιμημένο και ακόμα αναξιοποίητο στρατηγικό πλεονέκτημα για τις Η.Π.Α. και την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), αλλά και για την ελληνική αστική τάξη που προσπαθεί να καταστήσει την χώρα κόμβο εισαγωγής και διανομής ενέργειας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και στα Βαλκάνια, τα οποία παραδοσιακά εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό ακόμα και για τα ευρωπαϊκά πρότυπα από τη ρωσική ενέργεια. Το JINSA προτείνει έτσι την αναβάθμιση των αμερικανικών επενδύσεων για την επέκταση της ικανότητας εισαγωγής και διανομής φυσικού αερίου από την Αλεξανδρούπολη με έργα όπως ο πλωτός σταθμός LNG αλλά και η επέκταση του Διασυνδεδηρίου Αγωγού Ελλάδας - Βουλγαρίας (IGB) σε χωρητικότητα 5 bcm/έτος, από 3 που είναι σήμερα. Προτείνεται επίσης ο διπλασιασμός της χωρητικότητας του αγωγού TAP σε 20 bcm/έτος, ώστε να αντιμετωπιστεί η ισχυρή εξάρτηση της Ιταλίας από τη ρωσική ενέργεια. Σύμφωνα με το think tank, στόχος είναι

να συμβάλλουν αυτές οι επεκτάσεις στην ενίσχυση της βιωσιμότητας της αντιστροφής του τεράστιου διαβαλκανικού αγωγού ο οποίος σχεδιάστηκε αρχικά για να ρέει από την Ουκρανία προς τα Ανατολικά Βαλκάνια. Απώτερος στόχος είναι με την υποστήριξη των Η.Π.Α. το LNG από την Αλεξανδρούπολη να αντικαταστήσει τις χαμένες ρωσικές προμήθειες όχι μόνο στα μέλη του NATO, Βουλγαρία και Ρουμανία, αλλά ακόμα και στη Μολδαβία και την Ουκρανία. Ενδιαφέρον έχει επίσης και η «ανάγνωση» του JINSA για την απόφαση της κυβέρνησης Μπάιντεν να αποσύρει την υποστήριξη στον αγωγό East Med, που λήφθηκε λόγω έλλειψης εμπορικής βιωσιμότητας, εντάσεων με την Τουρκία και μετατόπισης της εστίασης στην προώθηση τεχνολογιών καθαρής ενέργειας, κάτι που επιβεβαίωσε επίσης τον αυτοανακηρυχθέντα ρόλο της Τουρκίας ως κόμβου διαμετακόμισης πρωτογενούς Ενέργειας της περιοχής και ως εκ τούτου παρέχει περαιτέρω κίνητρα για την τουρκική επιθετικότητα.

Σε ότι αφορά το που στοχεύουν τα σχέδια αυτά και αντίστοιχα τους κινδύνους που σηματοδοτούν για τον λαό της περιοχής, η έκθεση τονίζει χαρακτηριστικά: «Οι Η.Π.Α. θα πρέπει να υποστηρίζουν την περαιτέρω ανάπτυξη της Αλεξανδρούπολης, ως κρίσιμου κόμβου, καθώς αναβιώνει η μακροπρόθεσμη ηπειρωτική αντιπαράθεση του NATO με τη Ρωσία και εντείνεται ο ανταγωνισμός με την Κίνα». Αναφέρει συγκεκριμένα ότι ο ελληνικός λιμένας μπορεί να συμβάλλει στο να αποφευχθούν δυσκίνητα σημεία συμφόρησης στην καρδιά της ηπείρου, που μακροπρόθεσμα έχουν ταλαιπωρήσει τα σχέδια μετακίνησης στρατευμάτων και εξοπλισμού στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Ωστόσο, συνεχίζει η έκθεση, ο λιμένας λειτουργεί επί του παρόντος σε ένα κλάσμα της δυνητικής χωρητικότητάς του και γι' αυτό οι Η.Π.Α. και το NATO θα πρέπει να κάνουν περισσότερα ώστε να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες που προσφέρει η Αλεξανδρούπολη, γενικότερα η ισχυρότερη αμυντική συνεργασία με την Ελλάδα. Φυσικά δεν παραλείπεται το γεγονός ότι ήδη η Αλεξανδρούπολη μπορεί να λειτουργήσει για την ανάκαμψη των Στενών. Σημειώνεται έτσι ότι οι δυνατότητές της ακόμα και πριν η Άγκυρα κλείσει τα Στενά την κατέστησαν μια ιδιαίτερα ελκυστική εναλλακτική λύση όσον αφορά την ενίσχυση της περιφερειακής θέσης της συμμαχίας. Με φόντο τα παραπάνω, η έκθεση κάνει ειδική αναφορά στην διαδικασία ιδιωτικοποίησης του λιμένα, υπογραμμίζοντας πως οι αμερικανικές εταιρείες ανταγωνίζονται για την ιδιωτικοποίηση του λιμένα έναν πλειοδότη ευθυγραμμισμένο με τη Ρωσία. Αντανακλώντας τη στρατηγική θέση και την υποδομή της Αλεξανδρούπολης, καθώς και την ιστορική επιρροή της Ρωσίας στη Βόρεια Ελλάδα, η επιτυχία της Μόσχας θα επέτρεπε σε έναν πολύ ισχυρό ανταγωνιστή των Η.Π.Α. να υπονομεύσει ή να

παρεμποδίσει τις εντεινόμενες προσπάθειες του NATO να προβάλλει ισχύ σε μια ολοένα και πιο αμφισβητούμενη περιοχή. Συνοπτικά η έκθεση προτείνει τα εξής μέτρα για την αναβάθμιση του στρατιωτικού ρόλου της Αλεξανδρούπολης ήτοι επέκταση μέχρι την Αλεξανδρούπολη του αγωγού καυσίμων των Ενόπλων Δυνάμεων που ξεκινά από την Ελευσίνα και καταλήγει στην Καβάλα. Ο αγωγός είναι συνδεδεμένος με τα διωλιστήρια των Ελληνικών Πετρελαίων (ΕΛ.ΠΕ.) σε Ασπρόπυργο και Θεσσαλονίκη, χρηματοδοτείται δε και λειτουργεί επ' ωφελεία του NATO. Η επέκταση του αγωγού και της ικανότητας αποθήκευσης καυσίμων θα μπορέσει να υποστηρίξει την ταχύτερη και πιο σταθερή χρήση από τις αμερικανικές και NATOϊκές δυνάμεις που μεταφέρονται μέσω σιδηροδρομικών, οδικών και αεροπορικών μέσων, ενώ σημειώνεται ότι σε σχέση με την Καβάλα θα είναι ευκολότερο και φτηνότερο ο αγωγός να επεκταθεί προς τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία. Ένα άλλο μέτρο είναι η επέκταση των οδικών και σιδηροδρομικών συνδέσεων της Ανατολικής Ευρώπης με την Αλεξανδρούπολη, ώστε να αντιμετωπιστούν οι ανταγωνιστικές κινεζικές και ρωσικές επενδύσεις σε αυτήν την ολοένα και πιο στρατηγική περιοχή. Επίσης να κρατηθεί η Αλεξανδρούπολη μακριά από ρωσικά χέρια υπενθυμίζοντας τις αντίστοιχες δηλώσεις του πρέσβη των Η.Π.Α. Τζορτζ Τσουνή για τον σημαντικό ρόλο που πρέπει να διαδραματίσουν οι κυβερνητικές υπηρεσίες των Η.Π.Α., μεταξύ τους η Development Finance Corporation (DFC) και η Τράπεζα Εξαγωγών - Εισαγωγών, προκειμένου ο λιμένας να καταλήξει σ ένα από τα επενδυτικά σχήματα που στηρίζονται από τις Η.Π.Α. Να ενισχυθεί η στρατιωτική συνεργασία μεταξύ Η.Π.Α. και Ελλάδας και στον τομέα της ασφάλειας, προκειμένου η Ελλάδα να αξιοποιηθεί ως μια πλατφόρμα για την προβολή της αμερικανικής και NATOϊκής ισχύος γρήγορα και πιο αποτελεσματικά σε Ανατολική Ευρώπη, Μέση Ανατολή και Αφρική, αλλά και ως τόπος συνδυασμένων και κοινών ασκήσεων, που θα είναι κρίσιμες στο να συμβάλλουν στους φιλόδοξους νέους στόχους του NATO για επέκταση των δυνάμεων υψηλής ετοιμότητας.

Ο λιμένας της Αλεξανδρούπολης αποτελεί μέρος του σχεδίου του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών για την ανάπτυξη της περιοχής της Θράκης. Στην πρόσφατη παρουσίαση του Αναπτυξιακού Προγράμματος Θράκης στην Κομοτηνή από τον αρμόδιο υπουργό επισημάνθηκε ότι η Θράκη δεν είναι απλά το βορειοανατολικό χερσαίο άκρο της Ελλάδας αλλά αποτελεί ένα πολυσήμαντο σταυροδρόμι με εξέχοντα στρατηγικό χαρακτήρα. Έτσι σύμφωνα με το αρμόδιο υπουργείο για την ανάδειξη του γεωστρατηγικού ρόλου της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης θα πρέπει να υλοποιηθούν οι απαραίτητες υποδομές. Ο πρώτος πυλώνας του σχεδίου του υπουργείου

αφορά στην αξιοποίηση όχι μόνο του λιμένα της Αλεξανδρούπολης αλλά και των λιμένων Θεσσαλονίκης, Καβάλας. Οι τρεις αυτοί λιμένες αποτελούν το περίφημο «θαλάσσιο τόξο του Βορρά» το οποίο ήρθε η ώρα να αξιοποιηθεί. Σύμφωνα με τον υπουργό μετά από επίμονες πολιτικές διαπραγματεύσεις η Ελλάδα πέτυχε την ένταξη του λιμένα της Αλεξανδρούπολης στα διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών. Έτσι ενεργοποιήθηκαν πολύ σημαντικές χρηματοδοτήσεις από ευρωπαϊκά ταμεία ώστε να αναβαθμισθεί ο ρόλος του λιμένα. Συγχρόνως δε, άνοιξε η οδός για την εισροή ιδιωτικών κεφαλαίων με τα οποία δε θα προχωρήσει η παραχώρηση του λιμένα αλλά θα παραμείνει με απόφαση της κυβέρνησης στην κυριότητα του ελληνικού κράτους, το οποίο έτσι θα έχει τη δυνατότητα αλλά επιπλέον και τα χρηματοδοτικά εργαλεία να αναπτύξει πλήρως τις δυνατότητες του λιμένα σε ενεργειακό, εμπορικό, και σε γεωπολιτικό επίπεδο και να αποφασίσει μελλοντικά εάν πρέπει να το παραχωρήσει κάτω από άλλες συνθήκες. Μια άλλη σημαντική παράμετρος είναι η φιλόδοξη υλοποίηση του διακρατικού έργου Sea to Sea που θα συνδέει πέντε θαλάσσιους και ένα ποτάμιο λιμένα. Έτσι με τις πόλεις Θεσσαλονίκη, Καβάλα, Αλεξανδρούπολη, Μπουργκάς, Ρούσε και Κωσταντζας αναπτύσσονται σημαντικές ροές φορτίων μεταξύ των χωρών της Μέσης και Άπω Ανατολής και των χωρών της Μαύρης Θάλασσας, όπου θα παρακάμπτονται τα στενά του Βοσπόρου. Ο δεύτερος πυλώνας του σχεδίου του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών που αναφέρθηκε στην έκθεση του JINSA είναι η ανάπτυξη ενός σύγχρονου σιδηροδρομικού δικτύου στην περιοχή. Πρωταγωνιστικό ρόλο παίζει πάλι η Αλεξανδρούπολη με την αναβάθμιση της ήδη υπάρχουσας γραμμής Αλεξανδρούπολης - Ορμένιου όπου και αυτή παρακάμπτει τα στενά του Βοσπόρου. Επιπροσθέτως με την κατασκευή της νέας σιδηροδρομικής γραμμής Θεσσαλονίκης - Τοξοτών η βορειοανατολική πλευρά της Ελλάδας λαμβάνει σημαντική προστιθέμενη αξία και γίνεται ο κόμβος μεταφορών της ευρύτερης περιοχής. Ο τρίτος πυλώνας είναι η δημιουργία των κάθετων οδικών αξόνων που σίγουρα θα βελτιώσουν την συνδεσιμότητα του λιμένα και είναι η ολοκλήρωση του κάθετου άξονα Αρδάνιου – Ορμένιου και η διασυννοριακή γέφυρα Κήπων - Υψάλων.

Κεφάλαιο τρίτο

3.1 Πως επηρεάζουν οι βάσεις των Η.Π.Α. τις ελληνοτουρκικές σχέσεις

Πριν εξετασθεί η οπτική της Τουρκίας απέναντι στην αναβάθμιση του ρόλου της Ελλάδας στην περιοχή ας δούμε ποια είναι η στρατηγική της γειτονικής χώρας με την έλευση του 21^{ου} αιώνα. Η άνοδος στην εξουσία του Ρετζέπ Νταγίπ Ερντογάν το 2002 σηματοδοτούσε την αλλαγή πλεύσης στα θέματα εξωτερικής πολιτικής. Πρωτεργάτης της αλλαγής αντίληψης υπήρξε ο ακαδημαϊκός Αχμέτ Νταβούτογλου του οποίου οι ιδέες άσκησαν σημαντική επίδραση στην μεταβολή του στρατηγικού οράματος της Τουρκίας. Θεωρείται ως ο πατέρας της σύλληψης ιδεών όπως «στρατηγικό βάθος», «μηδενικά προβλήματα με τους γείτονες», «μέγιστο όφελος από τους γείτονες», «προληπτική διπλωματία», «μετριοπαθής ισχύς». Σύμφωνα με το όραμα αυτό γνωστό και ως «Δόγμα Νταβούτογλου» το συμφέρον της Τουρκίας επιτάσσει τη δημιουργία ενός νέο-οθωμανικού προφίλ. Η Τουρκία με βάση την ιστορία της και την πολιτιστική της κληρονομιά διαθέτει το προνόμιο του στρατηγικού βάθους⁵⁷. Στη διαμόρφωση αυτής της αντίληψης έπαιξαν σημαντικό ρόλο οι ραγδαίες αλλαγές που επήλθαν με την κατάρρευση της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και τη λήξη του ανταγωνισμού Η.Π.Α. - ΕΣΣΔ. Ο τερματισμός του Ψυχρού Πολέμου είχε άμεση συνέπεια την προσωρινή υποβάθμιση της γεωστρατηγικής θέσης της Τουρκίας, καθώς πλέον η χώρα αυτή δεν μπορούσε να παίξει το ρόλο του στρατηγικού αναχώματος έναντι της σοβιετικής απειλής. Έτσι με τη σοβιετική απειλή ελαχιστοποιημένη η Τουρκία προσπάθησε να «βαπτισθεί» ως μια περιφερειακή υπερδύναμη. Λόγω της γεωγραφικής της γειτνίασης με τη Μέση Ανατολή, την Χερσόνησο του Αίμου, τον Καύκασο, την Κεντρική Ασία, τη Μεσόγειο, τον Περσικό Κόλπο και τον Εύξεινο Πόντο, η Τουρκία διαθέτει το δικαίωμα, σύμφωνα πάντα με τον Νταβούτογλου, να διεκδικήσει έναν παγκόσμιο γεωστρατηγικό ρόλο. Σε όλες τις προαναφερθείσες περιοχές η Τουρκία εκμεταλλεύεται το γεγονός της ύπαρξης μουσουλμανικών πληθυσμών ασκώντας την επιρροή της εμφανιζόμενη ως ο μεγάλος «πατερούλης» τους. Άλλωστε ο Νταβούτογλου υποστηρίζει για την περιοχή που ενδιαφέρει τον ελληνισμό, δηλαδή τη Χερσόνησο του Αίμου, ότι «το οθωμανικό υπόλειμμα, που συνίσταται στις μουσουλμανικές κοινότητες των Βαλκανίων, αποτελεί παράγοντα με θεμελιώδη επιρροή στη βαλκανική πολιτική της Τουρκίας και ότι, σήμερα, έχει αποκαλυφθεί ότι ήταν πολιτικό σφάλμα η εκκένωση περιοχών των Βαλκανίων δια μέσου των μεταναστεύσεων αυτών των κοινοτήτων, που στο παρελθόν θεωρήθηκαν

⁵⁷ Ι. Παπαφλωράτος, Εξωτερική Πολιτική και Υψηλή Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων και των Βαλκανικών κρατών, (Αθήναι: Λειμών 2021), σ. 223.

βάρη για την τουρκική εξωτερική πολιτική». Η Τουρκία ως βαλκανική χώρα λόγω των ιστορικών και πολιτιστικών δεσμών νομιμοποιείται να έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην περιοχή». Έτσι ειδικά για την Ελλάδα μέσω του τουρκικού προξενείου Κομοτηνής διεισδύει στην μουσουλμανική μειονότητα της Δυτικής Θράκης επηρεάζοντάς την προκειμένου να εξυπηρετήσει τους σκοπούς της οι οποίοι δεν είναι άλλοι από το να καταστήσει μελλοντικά τη Δυτική Θράκη ως ανεξάρτητη ακρωτηριάζοντάς την από τον εθνικό κορμό.

Ο Αχμέτ Νταβούτογλου ως εκφραστής του Ισλάμ θέτει εν αμφιβόλω την θέση των κεμαλιστών της Τουρκίας πως η χώρα τους αποτελεί τον συνδετικό κρίκο μεταξύ Ανατολής - Δύσης. Σύμφωνα με τους αντίπαλους των κεμαλιστών τους ισλαμιστές, η θεώρηση αυτή ενίσχυε την άποψη περί εξυπηρέτησης συμφερόντων άλλων δυνάμεων και όχι της Τουρκίας. Για την εξυπηρέτηση των τουρκικών συμφερόντων, ο Νταβούτογλου πρότεινε τη χάραξη μιας πολιτικής ανάλογη της γεωγραφικής και ιστορικής της σπουδαιότητας μην επιτρέποντας σε άλλους δρώντες να τη χρησιμοποιήσουν προκειμένου να προωθήσουν το δικό τους περιφερειακό στρατηγικό ρόλο. Δεν επιτρέπεται η Τουρκία να ανέχεται να είναι όργανο περιφερειακών στρατηγικών και πολιτικών ενεργειών της Δύσης και κατ' επέκταση των Η.Π.Α. Αντίθετα θα πρέπει να αναπτύσσει το δικό της στρατηγικό πρόγραμμα και τις δικές της προτεραιότητες⁵⁸. Το ζητούμενο για τον Νταβούτογλου είναι ο αποτελεσματικός συνδυασμός της κομβικής γεωγραφικής θέσης της Τουρκίας, του δυτικού της προσανατολισμού και της αυτοκρατορικής - οθωμανικής της κληρονομιάς προκειμένου να διασφαλίσει «στρατηγικό βάθος» και επιρροή σε περιφερειακό αλλά και διεθνές επίπεδο.

Το παραπάνω δόγμα η Τουρκία προσπαθεί να το εφαρμόσει τα τελευταία χρόνια. Εκμεταλλευόμενη τη διεθνή συγκυρία διεκδικώντας ρόλο κυρίαρχης κεντρικής περιφερειακής δύναμης, ενισχύει τη στρατιωτική της παρουσία εκτός συνόρων και εμπλέκεται ευθέως σε ανοιχτές γεωπολιτικές συγκρούσεις όπως είναι αυτές των εμφύλιων διαμαχών στη Συρία και στη Λιβύη. Εμπλέκεται απροκάλυπτα με την ανοχή των Μεγάλων Δυνάμεων Η.Π.Α. και Ρωσίας στις εσωτερικές υποθέσεις των γειτονικών χωρών. Σε αυτό το πλαίσιο έχει στρέψει την προσοχή της και στον Ελλαδικό χώρο όπου διεκδικεί τον ορυκτό πλούτο σε περιοχές μη δικαιοδοσίας της. Οι αναφερόμενες διεκδικήσεις αποτυπώνονται από την Τουρκία με την προσέγγιση της Λιβύης και με την

⁵⁸ Ibid, (σ. 224)

υπογραφή του τουρκολιβυκού μνημονίου συνεργασίας στον τομέα των υδρογονανθράκων. Συμφωνία, η οποία πέραν του γεγονότος ότι είναι παράνομη, αφού αμφισβητεί προκλητικά τα κυριαρχικά δικαιώματα της Ελλάδας παρακάμπτοντας τις νήσους Ρόδο, Κάρπαθο και Κρήτη, υπογράφηκε με την προσωρινή κυβέρνηση της Λιβύης, η οποία δε νομιμοποιείται να συνάπτει τέτοιου είδους συμφωνίες. Η ελληνική κυβέρνηση έχει διαμηνύσει προς κάθε κατεύθυνση ότι θα προβεί σε συμφωνία για την οριοθέτηση Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ) μόνο με τη κυβέρνηση του αφρικανικού κράτους που θα προκύψει από εκλογές όπως έπραξε το καλοκαίρι του 2021 υπογράφοντας συμφωνία οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών με την Αίγυπτο.

Εκτός από τις παραπάνω ενέργειες της Τουρκίας, το αναθεωρητικό καθεστώς της το τελευταίο χρονικό διάστημα, δια στόματος των υψηλόβαθμων αξιωματούχων του, προβαίνει σε δηλώσεις αμφισβήτησης της ελληνικής κυριαρχίας στο Αρχιπέλαγος, αποστρατικοποίησης των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου και καταπίεσης της «τουρκικής μειονότητας» στη Δυτική Θράκη. Ενέργειες που αν μη τι άλλο δηλητηριάζουν έτι περαιτέρω τις ήδη τεταμένες ελληνοτουρκικές σχέσεις μη συμβάλλοντας στη διατήρηση της ηρεμίας στην περιοχή. Αυτές οι δηλώσεις εμφανίζονται ως απόρροια της μεγιστοποίησης της ισχύος της Τουρκίας, η οποία σε αντίθεση με την Ελλάδα πραγματοποίησε σημαντικά άλματα σε διάφορα επίπεδα υπό την διακυβέρνηση του Προέδρου Ερντογάν. Αποτελεί μια αναθεωρητική δύναμη η οποία επιθυμεί να αλλάξει το υφιστάμενο status quo διαχρονικά προβάλλοντας αστήρικτες αξιώσεις που στερούνται νομικής βάσης. Οι Η.Π.Α. παρακολουθούν την ανάρμοστη συμπεριφορά της Τουρκίας απέναντι στον σύμμαχό της στο NATO επισημαίνοντας τον αποσταθεροποιητικό της ρόλο.

Σε αυτό το πλαίσιο η αναβάθμιση της συνεργασίας μεταξύ Ελλάδας και Η.Π.Α. μπορεί να λειτουργήσει ανασχετικά στις προσπάθειες της Τουρκίας να προσεταιριστεί κυριαρχικά δικαιώματα της Ελλάδας. Ειδικά η αναβάθμιση του λιμένα της Αλεξανδρούπολης θα αποτελέσει παράγοντα ανασχετικό της προσπάθειας της Άγκυρας να προβάλλει διεκδικήσεις στην περιοχή της Δυτικής Θράκης εκμεταλλευόμενη το μουσουλμανικό στοιχείο της περιοχής. Στο σημείο αυτό αξίζει να τονιστεί η πρόταση της Ρουμανίας για την κατασκευή του NATOϊκού αγωγού ο οποίος θα τροφοδοτεί τις NATOϊκές δυνάμεις που εδρεύουν στην Ρουμανία, Βουλγαρία. Η ελληνική πλευρά επιδιώκει να προχωρήσουν ευνοϊκά οι συζητήσεις για την υλοποίησή του. Επισημαίνεται ότι το κόστος κατασκευής του δε θα επιβαρύνει τους προϋπολογισμούς των χωρών από τις οποίες θα διέρχεται, αλλά θα κατασκευαστεί με κονδύλια της Συμμαχίας. Η

κατασκευή του αγωγού εκτός του στόχου εφοδιασμού των ΝΑΤΟϊκών δυνάμεων που εδρεύουν στις τρεις χώρες και ειδικά εκείνες που βρίσκονται στο έδαφος της Βουλγαρίας και Ρουμανίας, επιπλέον στέλνει το ηχηρό μήνυμα απεξάρτησης της Συμμαχίας από τον αναθεωρητικό γείτονα. Αξίζει να σημειωθεί ότι αυτή τη στιγμή η τροφοδοσία με καύσιμα των μεγάλων γεωστρατηγικών βάσεων του ΝΑΤΟ πραγματοποιείται με τα δεξαμενόπλοια τα οποία διασχίζουν τα στενά του Βοσπόρου και τα οποία υπόκεινται στους ελέγχους και περιορισμούς από το τουρκικό κράτος. Εξυπακούεται πως η κατασκευή του υπόψη αγωγού αναμένεται να ενισχύσει περαιτέρω και τον ρόλο της Αλεξανδρούπολης ως βασικό διαμετακομιστικό κέντρο των νατοϊκών και ιδιαίτερα των αμερικανικών δυνάμεων στην περιοχή της ανατολικής χερσονήσου του Αίμου. Όπως εκτιμάται ο συγκεκριμένος αγωγός θα αποτελέσει ένα ακόμη ανάχωμα στην τουρκική επιθετικότητα στον Έβρο, αφού κατ' αυτόν τον τρόπο ενισχύεται και για λόγους περεταίρω διασφάλισης των αμερικανικών και νατοϊκών συμφερόντων, η αναγκαιότητα ύπαρξης σταθερότητας και ασφάλειας στην περιοχή. Στο πλαίσιο αυτό υπάρχουν σκέψεις μελλοντικής επέκτασης και του ελληνικού στρατιωτικού αγωγού καυσίμων από την Καβάλα προς την Αλεξανδρούπολη προκειμένου εν συνεχεία να υπάρξει, εφόσον απαιτηθεί, διασύνδεση με τον εν λόγω νατοϊκό αγωγό⁵⁹.

Συμπεράσματα

Η μεταψυχροπολεμική στρατηγική της Τουρκίας που βασίσθηκε εξ ολοκλήρου στο δόγμα Νταβούτογλου κάθε άλλο παρά μηδενικά προβλήματα με τους γείτονες είχε. Είχε ακριβώς τα αντίθετα αποτελέσματα. Κατάφερε να εξαγριώσει τις χώρες της περιοχής και αναφερόμαστε στη Συρία όπου τμήματα της 2ης τουρκικής Στρατιάς εξαπέλυσαν επιθέσεις με το πρόσχημα να εξασφαλισθεί η ασφάλεια της Τουρκίας από τις επιθέσεις των Κούρδων. Στη Λιβύη με την σύναψη του παράνομου τουρκολιβυκού μνημονίου και την δημιουργία στρατιωτικών βάσεων επιδιώκει να υφαρπάξει τον ορυκτό πλούτο της χώρας παράλληλα με την παράνομη αμφισβήτηση ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων.

Η ενίσχυση του ρόλου της Σούδας από το Νότο και της Αλεξανδρούπολης από τον Βορρά φανερώνει τη στροφή των Η.Π.Α. προς την Ελλάδα αναγνωρίζοντάς της τον ρόλο περί αξιόπιστου εταίρου στην νοτιοανατολική Μεσόγειο και σημαντικού συμμάχου

⁵⁹ Διονυσόπουλος Γ., ΝΑΤΟ: «Σχεδιάζει κατασκευή αγωγού που θα ξεκινά από Αλεξανδρούπολη και θα καταλήγει στη Ρουμανία». (2020) <https://www.protothema.gr/politics/article/1075851/nato-shediazei-kataskeui-agogou-kausimon-pou-tha-xekina-apo-alexandroupoli-kai-tha-kataligei-sti-roumania/> (έγινε πρόσβαση στις 11 Μαρτίου 2023)

για την σταθερότητα και ασφάλεια. Η Ελλάδα με την συμμαχία με το Ισραήλ και την Αίγυπτο προτάσσει ότι είναι η χώρα εκείνη που επιθυμεί την ειρήνη στην περιοχή και μέσα από τις συνεργασίες και τις κοινές αξίες με τις γειτονικές χώρες συμβάλλει στην κοινωνική ευημερία των λαών της περιοχής. Η Τουρκία σε αντίθεση με την Ελλάδα προβληματίζει έντονα τις Η.Π.Α. Βέβαια δεν παραγνωρίζουν οι τελευταίες το γεγονός ότι η Τουρκία αποτελεί, λόγω του μεγέθους της τόσο πληθυσμιακά όσο και στρατιωτικά καθώς και της γειτνιάσής της με χώρες που παραδοσιακά οι Η.Π.Α. δεν έχουν καλές σχέσεις όπως το Ιράν και η Ρωσία, μία σημαντική χώρα την οποία δε θα ήθελαν να απολέσουν. Όμως η συνεχής αντιδυτική ρητορεία της Άγκυρας προκαλεί εύλογο εκνευρισμό στους ιθύνοντες των Η.Π.Α. ενισχύοντας τις φωνές που υποστηρίζουν με θέρμη ότι επίκειται διαζύγιο μετά από πολλά χρόνια κοινής πορείας⁶⁰.

Η Ελλάδα είναι καταδικασμένη από την ιστορία να έχει στα ανατολικά της σύνορα έναν «κακό» γείτονα που προβάλλει διαχρονικά ανιστόρητα αφηγήματα και παράλογες αξιώσεις. Είναι ένας γείτονας που λόγω της γεωγραφικής του θέσης εξυπηρετεί τα συμφέροντα των ισχυρών δρώντων του παγκοσμίου γίνεσθαι. Είναι μια χώρα που εκμεταλλεύεται τις ευκαιρίες που τις δίνει η εκάστοτε γεωπολιτική κατάσταση και επιδιώκει με την μέθοδο του παζαρέματος να αποκομίσει οφέλη που ζημιώνουν τον ελληνισμό. Θέτει ανύπαρκτα ζητήματα προκειμένου να τίθενται προς διαπραγμάτευση για να κερδίζει ότι μπορεί. Ο ελληνισμός με την σειρά του οφείλει να διεθνοποιεί, όπως και το κάνει την τελευταία περίοδο, την παραβατική συμπεριφορά της Τουρκίας και να υποστηρίζει με θέρμη και ζήλο το δίκαιο των ελληνικών θέσεων. Η Ελλάδα πρέπει να συνεχίσει την πολιτική ενίσχυσης των ενόπλων της δυνάμεων και στους τρεις κλάδους της με την προϋπόθεση βελτίωσης των οικονομικών της δεικτών. Οι ένοπλες δυνάμεις αποτελούν εγγυητή της εθνικής κυριαρχίας και της εδαφικής ακεραιότητας της Ελλάδας.

Η συνεχής προσπάθεια χτισίματος συμμαχιών στο πνεύμα της Ελληνογαλλικής συμφωνίας με ρήτρα αμυντικής συνδρομής πρέπει να συνεχιστεί. Ο παραδοσιακός σύμμαχος της Ελλάδας οι Η.Π.Α., αν και δύσκολο, θα πρέπει να αναθεωρήσουν τη στάση τους έναντι της Τουρκίας υπό το πρίσμα των συνεχώς εκτοξευόμενων απειλών εις βάρος του πλέον πιστού συμμάχου τους που είναι η Ελλάδα. Ίσως θα πρέπει η Συμφωνία αμοιβαίας Αμυντικής Συνεργασίας με τις Η.Π.Α. να τροποποιηθεί περαιτέρω στο άμεσο μέλλον συμπεριλαμβάνοντας παροχή διευκολύνσεων στις Ένοπλες Δυνάμεις των Η.Π.Α.

⁶⁰ Έλλης Α., *Γάμος με την Ελλάδα, διαζύγιο με την Τουρκία*. (2023) <https://www.kathimerini.gr/opinion/562271425/gamos-me-tin-ellada-diazygio-me-tin-toyrkia/> (έγινε πρόσβαση στις 11 Μαρτίου 2023)

σε κάποιο νησί των Δωδεκανήσων. Η Ρόδος λόγω της εγγύτητάς της στο σύμπλεγμα της Μεγίστης (Καστελλόριζο) προσφέρεται για το σκοπό αυτό. Θωρακίζεται η Ελλάδα και στο νοτιοανατολικό άκρο της με την δημιουργία μιας ναυτικής ευκολίας μικρότερου εύρους αλλά εξίσου ίσως και μεγαλύτερης αξίας της Σούδας. Θα δημιουργηθεί κατ' αυτόν τον τρόπο ένα τρίγωνο ασφαλείας με κορυφές την Σούδα, την Ρόδο και την Αλεξανδρούπολη. Σε δεύτερο χρόνο η Ελλάδα μπορεί να συνάψει συμφωνία αντίστοιχη με την Γαλλία και με άλλες χώρες της περιοχής όπως είναι η Αίγυπτος, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και η Σαουδική Αραβία.

Η Ελλάδα οφείλει να συμμετέχει με την παρουσία της σε διεθνείς ασκήσεις με άλλες συμμαχικές χώρες σε κάθε γωνιά του Αρχιπελάγους προκειμένου να στέλνει ισχυρό μήνυμα αποτροπής στην απέναντι πλευρά. Οι παραπάνω ασκήσεις τονώνουν την θέση της Ελλάδας και επιβεβαιώνουν την αντίθεσή τους σε όσα η Τουρκία υποστηρίζει περί ύπαρξης «γκρίζων ζωνών» και νησιών με αμφίβολο ιδιοκτησιακό καθεστώς. Η απόφαση για άμεση ενίσχυση των κυπριακών ενόπλων δυνάμεων με υλικό από τις Η.Π.Α. και Ισραήλ στα πρότυπα των αντίστοιχων ελληνικών ενισχύει το αποτρεπτικό ενιαίο αμυντικό δόγμα Ελλάδας - Κύπρου. Το εξοπλιστικό πρόγραμμα της Μεγαλονήσου το οποίο προανήγγειλε ο νεοεκλεγείς Πρόεδρος Νίκος Χριστοδουλίδης σε συνδυασμό με την εξαγγελία συμμετοχής σε στρατιωτικές ασκήσεις με την Ελλάδα και τη Γαλλία είναι προς τη σωστή κατεύθυνση. Είναι προς όφελος του κυπριακού ελληνισμού η διερεύνηση απόκτησης πλοίων παράκτιας περιπολίας προκειμένου να είναι σε θέση να υπερασπιστούν ενδεχόμενη προσπάθεια ενέργειας τουρκικών σκαφών να εισβάλουν σε περιοχές αδιαμφισβήτητης κυπριακής κυριαρχίας. Σε δεύτερο χρόνο ή και παράλληλα η Κυπριακή ηγεσία θα πρέπει να εξετάσει την απόκτηση μαχητικών αεροσκαφών τα οποία θα συμβάλλουν στο μέγιστο βαθμό στην εξυπηρέτηση του γεωστρατηγικού ρόλου της Κυπριακής Δημοκρατίας. Επιπλέον η αναβάθμιση στα πρότυπα της αεροναυτικής βάσης της Σούδας μιας αντίστοιχης ναυτικής βάσης όπως για παράδειγμα στο Μαρί ή στη Λεμεσό προκειμένου να ελλιμενίζονται μεγάλα πολεμικά σκάφη συμμαχικών χωρών μεγιστοποιεί το γεωπολιτικό αποτύπωμα της Μεγαλονήσου⁶¹.

⁶¹ Μοτσάκος Γ. «Στον ορθό δρόμο η Λευκωσία- Ο Κύπριος πρόεδρος προανήγγειλε πρόγραμμα εξοπλισμού στα πρότυπα της Ελλάδος». (2023) https://www.pentapostagma.gr/ethnika-themata/kypriako/7156097_ston-ortho-dromo-i-levkosia-o-kyprios-proedros-proaniggeile

Επίλογος

Η Ελλάδα, ανεξάρτητα ποιας πολιτικής απόχρωσης κυβέρνηση διαθέτει, δε θα πρέπει να μεταβάλλει τη συνέχεια ενίσχυσης των Ενόπλων Δυνάμεων. Γιατί χώρα με ισχυρές Ένοπλες Δυνάμεις σημαίνει χώρα με κύρος. Παράλληλα με την ενίσχυση αυτή είναι εξίσου σημαντική και η συνέχιση της εξωστρέφειας της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής με την σύναψη συμφωνιών αναλόγων εκείνης με την Γαλλία και με τις Η.Π.Α. Τέλος ελπιδοφόρα κίνηση για τον ελληνισμό αποτελεί η προσπάθεια εντοπισμού κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στα νοτιοδυτικά της Κρήτης. Το γεγονός αυτό από μόνο του είναι εξαιρετικής σπουδαιότητας αναδεικνύοντας έτι περαιτέρω την Ελλάδα στην λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου.

Σελίδα σκόπιμα κενή

Πηγές – Βιβλιογραφία

Νόμοι

N. 1893/1990 «Κύρωση Συμφωνίας Αμοιβαίας Αμυντικής Συνεργασίας» (ΦΕΚ 106/16-8-1990)

N. 3108/2003 «Κύρωση Συνολικής Τεχνικής Συμφωνίας (CTA)» (ΦΕΚ 32/10-2-2003)

N. 4660/2020 «Κύρωση Πρωτοκόλλου Τροποποίησης Συμφωνίας Αμοιβαίας Αμυντικής Συνεργασίας» (ΦΕΚ 23/4-2-2020)

N. 4932/2022 «Κύρωση Δεύτερου Πρωτοκόλλου Τροποποίησης Συμφωνίας Αμοιβαίας Αμυντικής Συνεργασίας» (ΦΕΚ 95/Α/13-5-2022)

Ιστοσελίδες

Παλιές αμερικανικές βάσεις στην Ελλάδα <https://www.ellinikos-stratos.com/arthra/mdca-2> (έγινε πρόσβαση στις 21 Δεκεμβρίου 2022)

NATO Missile Firing Installation <https://www.namfi.gr/> (έγινε πρόσβαση στις 23 Δεκεμβρίου 2022)

Greece - Cooperative Logistics Supply Support Agreement foreign Military Sale Order II Support (2022) <https://www.dsca.mil/press-media/major-arms-sales/greece-cooperative-logistics-supply-support-agreement-foreign-military> (έγινε πρόσβαση στις 9 Μαρτίου 2023)

Αμερικανικό σχέδιο: αντί του Ιντσιρλίκ η Σούδα protagon. (2020) <https://www.protagon.gr/epikairota/amerikaniko-sxedio-anti-tou-intsirlik-i-souda-44342123826> (έγινε πρόσβαση στις 9 Μαρτίου 2023)

Πού βρίσκονται και πόσο αναγκαίες είναι για τις ΗΠΑ οι βάσεις τους στην Ελλάδα <https://slpress.gr/> (έγινε πρόσβαση στις 30 Νοεμβρίου 2022)

Joint Statement on Third United States – Greece Strategic Dialogue US Embassy & Consulate in Greece (2021). <https://gr.usembassy.gov/ambassador-pyatts-remarks-at-signing-ceremony-of-the-u-s-greece-mutual-defense-cooperation-agreement-mdca-implementing-arrangement/> (έγινε πρόσβαση στις 9 Μαρτίου 2023)

Γεωτρύπανα στο Ιόνιο το 2024 και στην Κρήτη το 2025 <https://www.capital.groikonomia/3679835> (έγινε πρόσβαση στις 10 Μαρτίου 2023)

Περιπολικά τύπου «Island» μπορούν να γίνουν ελληνικά; Άμυνα & Διπλωματία (2022). <https://www.amynanet.gr/author/ilias-ntaloumis> (έγινε πρόσβαση στις 11 Μαρτίου 2023)

Οι ανεξάντλητες δυνατότητες της αμερικάνικης βάσης στην Αλεξανδρούπολη». <https://www.ieidiseis.gr/paixnidia-eksousias/161597/> (έγινε πρόσβαση στις 21 Δεκεμβρίου 2022)

Διονυσόπουλος Γ., NATO: «Σχεδιάζει κατασκευή αγωγού που θα ξεκινά από Αλεξανδρούπολη και θα καταλήγει στη Ρουμανία». (2020)
<https://www.protothema.gr/politics/article/1075851/nato-shediazei-kataskeui-agogou-kausimon-pou-tha-xekina-apo-alexandroupoli-kai-tha-kataligei-sti-roumania/> (έγινε πρόσβαση στις 11 Μαρτίου 2023)

Έλλης Α., *Γάμος με την Ελλάδα, διαζύγιο με την Τουρκία*. (2023)
<https://www.kathimerini.gr/opinion/562271425/gamos-me-tin-ellada-diazugio-me-tin-tourkia/> (έγινε πρόσβαση στις 11 Μαρτίου 2023)

Μοτσακός Γ. «Στον ορθό δρόμο η Λευκωσία- Ο Κύπριος πρόεδρος προανήγγειλε πρόγραμμα εξοπλισμού στα πρότυπα της Ελλάδος». (2023)
https://www.pentapostagma.gr/ethnika-themata/kypriako/7156097_ston-ortho-dromo-i-leykosia-o-kyprios-proedros-proaniggeile (έγινε πρόσβαση στις 12 Μαρτίου 2023)

4^{ος} Στρατηγικός Διάλογος Ελλάδας – Η.Π.Α.: Το κοινό ανακοινωθέν – Τι αναφέρεται για τα επίμαχα περιφερειακά ζητήματα, την Άμυνα και την Ασφάλεια (2021)
<https://www.libre.gr/2023/02/22/4os-stratigikos-dialogos-elladas-ipa/> (έγινε πρόσβαση στις 5 Σεπτεμβρίου 2023)

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Βιβλία

Βαληνάκης, Ιωάννης, Ελληνικά Αμυντικά Προβλήματα, (Αθήνα: Παπαζήση, 1986)

Κουλουμούνδρα, Μαρία, Όλα όσα πρέπει να ξέρετε για τις Βάσεις, (Αθήνα: ΤΟ ΠΟΝΤΙΚΙ, 1990)

Μητσοτάκης, Κυριάκος, Οι συμπληγάδες της εξωτερικής πολιτικής, (Αθήναι: Πατάκη, 2005)

Παπαφλωράτος, Ιωάννης, Εξωτερική Πολιτική και Υψηλή Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων και των Βαλκανικών κρατών, (Αθήναι: Λειμών 2021)

Σιαπκαράς, Ανδρέας, Ελληνικά Στρατηγικά Προβλήματα, Αμερικανικά Βάσεις, (Αθήναι: Ερμής, 1973)

Γραφήματα

Γράφημα 1. Η Στρατιωτική Παρουσία των Η.Π.Α. στην Ελλάδα

